

ISSN-0004-0711

ARCHIWISTA

BIULETYN KWARTALNY

Stowarzyszenia Archiwistów Polskich

Rok XXII

Nr 82

WARSZAWA

1986

ISSN-0004-0711

ARCHIWISTA

BIULETYN

STOWARZYSZENIA ARCHIWISTÓW POLSKICH

Rok XXII

Nr 82

WARSZAWA

1986

SKŁAD REDAKCJI

Mieczysław Motas /redaktor/,
Izabella Borowicz /sekretarz/,
Barbara Halbert,
Józef Jakubowski,
Barbara Kubiczek

Adres Redakcji: Archiwum Akt Nowych
02-554 Warszawa, Al. Niepodległości 162

Rachunek bieżący w NBP: Stowarzyszenie
Archiwistów Polskich Zarząd Główny -
Warszawa, NBP XV Oddz. nr 1153-5656-132

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
w Ki- leach
Oddział w Pińczowie
ul. Batalionów Chłopskich 32
tel. 20-02

394

SPIS TREŚCI

	str.
Od Redakcji	4
A r t y k u ł y	
Elżbieta Kobierska, Mieczysław Motas: Z dziejów wykorzystywania i udostępniania archiwaliów	5
Władysław Mroczkowski: Działalność Oddziałów Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w odpowiedziach na kwestionariusz pytań	12
Jerzy Fabisz: Archiwa zakładowe a problemy atestacji	20
P r z e g l ą d w y d a w n i c t w	
Barbara Kubiczek: Janus. Bulletin de la Section des Associations professionnelles du Conseil International des Archives. N° 1-3.1985, N° 1.1986.	23
Barbara Kubiczek: Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej. Naczelna Organizacja Techniczna. Badania. Studia. Przyczynki. Materiały Informacyjne MI 3/4 1985	26
Mieczysław Motas: Archiwistyka praktyczna dla archiwistów zakładowych. Opracowanie zbiorowe pod redakcją Stanisława Kłysa. Poznań 1986, s.207..	29

Informujemy niniejszym, iż od bieżącego zeszytu, biuletyn "Archiwista" uzyskuje jednolitą numerację ciągłą. W związku z tym nie ukaże się pierwotnie przewidywany numer 3-4/82-83/ za rok 1985.

R e d a k c j a

Elżbieta Kobierska-Motas
Warszawa

Z DZIELIÓW WYKORZYSTYWANIA I UDOSTĘPNIANIA ARCHIWALIÓW

Tworzona na przestrzeni wieków dokumentacja służyła w pierwszej kolejności jej twórcom. "Pierwotnie w zasobie archiwum - pisze A. Tomczak - dostrzegano zbiór materiałów służących instytucjom, przy których te archiwa powstały, względnie określonym grupom społecznym, powołującym owe instytucje do życia dla celów czysto utylitarnych. Dopiero przełom w rozwoju historiografii europejskiej od czasów Oświecenia kazał widzieć w archiwaliach także pamiątki przeszłości, a więc źródła historyczne. Z wyłącznej służby na rzecz administracji i sądownictwa przeszły archiwa także do służby na rzecz nauki historycznej"¹.

Wzorując się na doświadczeniach Republiki Francuskiej, w której Konwent dekretem z dnia 25 czerwca 1794 r. zapewnił obywatelom wolny i bezpłatny wgląd do wszystkich archiwów, w innych krajach europejskich poczęto tworzyć także archiwa historyczne, gromadząc w nich materiały nie mające już znaczenia dla aktualnych potrzeb administracji. Aktami zainteresowani byli wszakże historycy, korzystający dotychczas w znikomym zaledwie stopniu z bogatą spuścizną przeszłości. Miało to przełomowe znaczenie dla badań naukowych również na ziemiach polskich.

Powołanie w 1808 r. Archiwum Ogólnego Krajowego w Warszawie zapewniało formalnie wszystkim zainteresowanym osobom dostęp do bezpośredniego korzystania z zasobu archiwalnego. Wyjątek stanowiło tylko tzw. Archiwum Sekretne, zawierające akta polityczne Rzeczypospolitej przedrozbiorowej, których udostępnienie

¹ Andrzej Tomczak. Zarys dziejów archiwów polskich, cz. I, Toruń 1974 r., s. 5.

mogło być możliwe wyłącznie po uzyskaniu specjalnej zgody króla². Jednak w rzeczywistości Archiwum Ogólne służyło głównie administracji państwowej, załatwiając rocznie około 600-700 kwerend urzędowych. Przygotowywało także różnego typu informacje o charakterze politycznym, administracyjnym i naukowym, zwłaszcza dla ministra sprawiedliwości i spraw wewnętrznych Feliksa Łubińskiego. Poszukiwania i odpisy dla urzędów wykonywane były bezpłatnie. Osoby prywatne uiszczaly opłaty na rzecz pracowników Archiwum z tym, że wpływające kwoty pozostawały w dyspozycji ministra sprawiedliwości³.

Jak już wspomniano, w nowo utworzonym Archiwum widziano instytucję mającą duże znaczenie dla rozwoju nauk historycznych. Sytuacja polityczna i ekonomiczna Księstwa Warszawskiego w tym okresie nie sprzyjała jednak rozwojowi Archiwum jako placówki naukowej⁴, mimo zainteresowania zasobem archiwalnym okazywanego w tym okresie a także w pierwszym dziesięcioleciu Królestwa Polskiego przez polskie organizacje naukowe, m.in. Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk i Towarzystwo Naukowe Królestwa⁵.

Po upadku Księstwa Warszawskiego Archiwum Ogólne, przemianowane na Główne Archiwum Królestwa Polskiego⁶, służyło nadal władzom administracyjnym, sądowym i osobom prywatnym. Jednak już "Instrukcja co do wydawania wypisów z akt dawnych" z dnia 2/14 lutego 1838 r., skierowana przez Komisję Rządową Sprawiedliwości do prezesów trybunałów cywilnych pierwszej instancji, stanowiła, iż "dla zabezpieczenia akt od uszkodzenia osobom ob-

² Zbiór przepisów administracyjnych Królestwa Polskiego: Wydział Sprawiedliwości, cz.I. T.III 1866 r., poz. 207.

³ Tadeusz Mencil. Archiwum Ogólne Krajowe w Warszawie 1808-1813 /w:/ Księga pamiątkowa 150-lecia Archiwum Głównego Akt Dawnych, Warszawa 1958 r., s.29.

⁴ Tamże, s.49-50.

⁵ Zamiast wstępu /w:/ Księga pamiątkowa..., s.XII.

⁶ Archiwum nosiło kolejno następujące nazwy: Archiwum Ogólne Krajowe /1808-1815/, Główne Archiwum Królestwa Polskiego /1816-1876/, Warszawskie Główne Archiwum Akt Dawnych /1876-1889/ i wreszcie Archiwum Główne Akt Dawnych /od 1918 r./.. Syntetyczna informacja o ADAD od 1808 r. - zob. "Wstęp" /w:/ Miscellanea Historico-Archivistica. T.I. 75-lecie Archiwum Głównego Akt Dawnych. Warszawa-Lódź 1985, s.5-10.

cym nie ma być dozwolony przystęp do archiwum⁷. Dotyczyło to wszystkich archiwów na terenie Królestwa Polskiego⁸. Stąd niemal jedyną formą legalnego udostępniania zasobu archiwalnego stały się kwerendy wykonywane na zlecenie osób prywatnych wyłącznie przez archiwistów. W 1837 r. ustanowiono "Takse dla archiwistów akt dawnych". Opłaty za usługi archiwalne zostały zrównane z opłatami za usługi notariuszy⁹.

"Instrukcja o składaniu się winnych raportach co do uporządkowania akt dawnych" Komisji Rządowej Sprawiedliwości z dnia 1/13 czerwca 1863 r. zalecała wszystkim prezesom trybunałów cywilnych składanie rocznych sprawozdań z działalności i prac archiwów akt dawnych, w których m.in. miano podawać "ile było do załatwienia czynności na skutek wezwań władz rządowych, ile z tych w ciągu ostatniego roku załatwiono, a ile pozostało do załatwienia, ile w załatwieniu takowych uskuteczniiono kwerend i wydano wypisów" oraz ile wykonano kwerend na rzecz osób prywatnych¹⁰.

Wydawany przez Księgarnię Polską Adama Dzwonkowskiego "Noworocznik Adresów i Ogłoszeń czyli Kalendarz Informacyjny na rok 1866" omawiając działalność Archiwum Głównego Królestwa Polskiego stwierdzał, że załatwiano tam pisemnie i ustnie wszelkie żądania stron prywatnych, że "dopełnia poszukiwań w aktach, wydaje żądane odpisy w formie urzędowej i udziela objaśnienia pod względem dawnych magistratur, ich atrybucji, akt po nich pozostałych i gdzie się takowe obecnie znajdują"¹¹.

⁷ Zbiór przepisów administracyjnych..., poz. 69.

⁸ Po 1825 r. powstały archiwa: Akt Dawnych w Kaliszu, Kielcach, Lublinie, Łowiczu, Piotrkowie, Płocku, Radomiu, Siedlcach, Sieradzu i Warszawie, mające za zadanie przechowywanie akt sądowych i administracyjnych dawnej Rzeczypospolitej. Na mocy uchwały Rady Państwa z 12 listopada 1880 r. o zniesieniu archiwów akt dawnych, zasób ich przeszedł do AGAD w Warszawie z wyjątkiem AAD w Lublinie, które przekazało akta do Archiwum Akt Dawnych w Wilnie.

⁹ Zbiór przepisów administracyjnych..., poz. 68.

¹⁰ Tamże, poz. 67.

¹¹ Piotr Bańkowski. Dwa zapomniane artykuły o Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, Archeion 1958, t.29, s.41.

Archiwum Główne pod koniec XIX w. w dość szerokim zakresie udostępniało swój zasób badaczom, mimo braku oficjalnych przepisów. W związku z tym publikujący swe prace historycy nie mogli powoływać się na wykorzystywane źródła, aby przez to nie zwracać uwagi władz carskich na znaczenie akt Archiwum Głównego Akt Dawnych dla historiografii polskiej¹². Nieoficjalnie udostępniane były również materiały z zasobu Archiwum Skarbowego¹³, gdyż zarówno badacze polscy jak i rosyjscy winni byli uzyskiwać zezwolenie dyrektora Izby Skarbowej. Ten odmawiał jednak dostępu do źródeł osobom "nieprawomyślnym" /np. M. Handelsmanowi/¹⁴. Zupełnie niedostępne było Archiwum Akt Dawnych; dysponujące aktami administracyjnymi i politycznymi Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego z okresu 1807-1868¹⁵.

Korzystniejsza sytuacja w zakresie udostępniania materiałów archiwalnych ukształtowała się w Galicji. Archiwa aktów

- ¹² Adam Stebelski. Archiwum Główne Akt Dawnych za dyrekcji Teodora Wierzbowskiego 1897-1919 /w:/ Księga Pamiątkowa..., s. 77. A. Stebelski w powyższej pracy zarejestrował nazwiska pracowników naukowych, którzy "bądź w drodze osobistych poszukiwań, bądź drogą kwerend zleconych czerpali do swych prac materiał źródłowy z zasobu Archiwum Głównego" /s. 78-88/.
- ¹³ Archiwum Skarbowe, oficjalnie Archiwum Akt Starych byłego Zarządu Finansowego Królestwa Polskiego, powstało na mocy uchwały Komitetu do Spraw Królestwa Polskiego z 2 VII 1871 r. i miało służyć potrzebom administracji.
- ¹⁴ Stefan Kleniewicz. Archiwum Skarbowe w Warszawie /w:/ Straty bibliotek i archiwów warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych. Tom II. Archiwa porozbiorowe i najnowsze, Warszawa 1956, s. 19.
- ¹⁵ Archiwum Akt Dawnych powołane zostało na mocy dekretu z dnia 3/15 czerwca 1867 r. Było ono w założeniu urzędem. Nieliczni korzystający traktowani byli jako "zło konieczne" i "intruzi", przeszkadzający w pracy. Wśród badaczy, którzy zdołali uzyskać zezwolenie na korzystanie z zasobu AAD, znajdowali się: Aleksander Kraushar, Szymon Askenazy, Marcell Handelsman, Bronisław Gembarzewski, Jan Kucharzewski, Franciszek Giedroyc. Zob.: Kazimierz Konarski. Archiwum Akt Dawnych w Warszawie /w:/ Straty bibliotek i archiwów warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych. Tom I. Archiwum Główne Akt Dawnych. Warszawa 1957, s. 71; tenże, Archiwum Akt Dawnych w Warszawie. Archeion 1956, t. 25, s. 281-308.

grodzkich i ziemskich w Krakowie i Lwowie, podległe Wydziałowi Krajowemu, oraz archiwa miejskie, dysponujące aktami sądowymi i miejskimi; stały się warsztatem badań historyków zarówno galicyjskich jak i pochodzących z innych zaborów. Wielkie znaczenie miał fakt, że pracownikami archiwów byli wybitni historycy i prawnicy. W Krakowie funkcje dyrektorów archiwów pełnili profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zasób archiwalny archiwów galicyjskich był zatem szczegółowo penetrowany przez pracowników nauki, niezależnie od tradycyjnego już udostępniania materiałów archiwalnych dla potrzeb administracji i osób prywatnych¹⁶.

Podległe pruskiemu zarządowi archiwalnemu w Berlinie Archiwum Państwowe w Poznaniu udostępniało archiwalia głównie uczonym niemieckim, ale korzystali z niego również i badacze polscy.

Wybuch I wojny światowej i zajęcie Królestwa Polskiego przez wojska niemieckie wytworzyły nową sytuację w zakresie udostępniania materiałów archiwalnych. Według "Dienstsanweisung für die Beamten der Archivverwaltung bei dem Kaiserlich Deutschen Generalgouvernement Warschau" z dnia 11 lutego 1916 r. polskie archiwa podlegały przepisom obowiązującym w archiwach pruskich¹⁷. Zadaniem nowo powstałego zarządu archiwalnego było udzielanie informacji władzom i popieranie niemieckich badań naukowych. Administracja niemiecka zajęła się głównie wyszukiwaniem materiałów związanych z obecnością Niemców na ziemiach polskich, jak: infiltracja ludności niemieckiej w granice Królestwa, rola kapitału niemieckiego w rozwoju przemysłu Królestwa itp.¹⁸.

W marcu 1916 r. zaczęło udostępniać swój zasób warszawskie Archiwum Skarbowe. Pracownik publiczną uruchomiono także w Archiwum Akt Dawnych. Udostępnianie archiwaliów stało się możliwe również w innych archiwach. Poza historykami z archi-

- ¹⁶ Marian Friedberg. Archiwum Państwowe w Krakowie w służbie nauki historycznej. Archeion 1969, t. 42, s. 30-31.
- ¹⁷ Kazimierz Kaczmarczyk. Działalność niemieckiego zarządu archiwalnego w Warszawie 1915-1918. Kraków 1923, s. 116-117.
- ¹⁸ Kazimierz Konarski. Archiwum Akt Dawnych.... s. 288.

wów korzystali także urzędnicy polscy, badający sprawy podatkowe i prawa własności publicznej. Akta dotyczące tych kwestii wypożyczane były także powstającym urzędom i instytucjom polskim.

Już od początku I wojny światowej instytucje polskie starały się przejąć pod swój zarząd archiwa. Świadczyć mogą o tym zabiegi Komitetu Obywatelskiego miasta Warszawy, który w 1915 r. zabezpieczył archiwa warszawskie i materiały byłych urzędów rosyjskich. Warto też przypomnieć, że w kwietniu 1917 r. powołano do życia Komisję Archiwalną przy Tymczasowej Radzie Stanu Królestwa Polskiego, która opracowała projekt przepisów dotyczących całokształtu zagadnień archiwalnych¹⁹.

Niezależnie od poczynąń organizującej się polskiej służby archiwalnej, sprawa zabezpieczania i wykorzystywania materiałów archiwalnych pozostawała w sferze zainteresowań pozostałych działów administracji państwowej. Dowodzą tego programy resortowe dotyczące przejmowania władzy od okupantów niemieckich i austro-węgierskich, w których uwzględnione zostały również zagadnienia przejmowania akt i archiwów.

Tworząca się polska służba archiwalna a także wspomniane urzędy zdawały sobie sprawę z przydatności archiwaliów dla bieżących potrzeb administracji państwowej. Toteż w reskrypcie Rady Regencyjnej o organizacji archiwów państwowych i opiece nad archiwaliami z dnia 30 lipca 1918 r., na pierwszym miejscu postawiono sprawy przydatności zasobu archiwalnego dla państwa i jego organów oraz obywateli, a dopiero w dalszej kolejności dla badań naukowych. Państwo bowiem było prawnym właścicielem materiałów archiwalnych i dlatego w myśl wydanych normatywów miało prawo pierwszeństwa w dostępie i wykorzystywaniu dla swoich potrzeb zasobu archiwów państwowych²⁰.

¹⁹ W skład Komisji wchodził: Witold Kamieniecki i Bohdan Chelmiński jako przedstawiciele departamentów spraw politycznych i sprawiedliwości oraz historycy: Ignacy Tadeusz Baranowski, Stefan Ehrenkreutz, Marcełi Handelsman, Marian Krzesimowski, Wincenty Łopaciński i Antoni Rybarski.

²⁰ Zasada ta znalazła odbicie w referacie Józefa Sienińskiego wygłoszonym na IV Zjeździe Historyków w Poznaniu, który stwierdził, iż "archiwa powinny znajdować się w rękach państwa, aby urzędy i obywatele mogli w każdym czasie znaleźć w nich dowody swych praw".

O kwestiach udostępniania stanowiły cztery artykuły cytowanego reskryptu: art. 8 i 10 zobowiązywały archiwa do pracy na rzecz urzędów, instytucji i osób prywatnych; art. 9 traktował o dostępie do materiałów tajnych przekazywanych do archiwów państwowych; art. 11 zobowiązywał archiwa do "współdziałania w pracy naukowej przez udostępnianie materiałów archiwalnych drogą ich publikacji oraz przez dopuszczanie do korzystania z archiwów osób prywatnych i urzędowych oraz ciał naukowych"²¹.

Nowy rozdział w wykorzystywaniu zasobów archiwalnych został otwarty po odzyskaniu niepodległości Polski w listopadzie 1918 r.

²¹ Reskrypt Rady Regencyjnej "O organizacji archiwów państwowych i opiece nad archiwaliami" z dnia 31 VII 1918 r. Dziennik Urzędowy MWRIOP Królestwa Polskiego 1918 r. nr 6, poz. 1.

Władysław Mroczkowski
Warszawa

DZIAŁALNOŚĆ Oddziałów Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w odpowiedziach na kwestionariusz pytań

Zarząd Główny Stowarzyszenia Archiwistów Polskich przesłał 17 września 1985 r. do zarządów oddziałów kwestionariusz, który zawierał piętnaście pytań dotyczących całokształtu działalności oddziałów. Na kwestionariusz nadeszła odpowiedź 16 oddziałów: Białystok, Gdańsk, Katowice, Kielce, Koszalin, Kraków, Łódź, Olsztyn, Poznań, Przemyśl, Rzeszów, Szczecin, Toruń, Warszawa, Wrocław, Zielona Góra. Odpowiedzi nie nadeszły oddziały: Bydgoszcz, Opole, Tarnobrzeg-Sandomierz.

Odpowiedzi udzielone przez 16 oddziałów stanowią dobrą podstawę, by zorientować się jaką działalność prowadziły oddziały, jakie miały możliwości i na jakie napotykały trudności.

Pytanie pierwsze dotyczyło nazwy oddziału i adresu. Z odpowiedzi wynika, że wszystkie oddziały miały swoje siedziby w pomieszczeniach archiwów państwowych.

Pytanie drugie dotyczyło zakresu terytorialnego działania oddziału. Z udzielonych odpowiedzi wynika, że 9 oddziałów zakresem swego działania obejmowało dwa lub kilka województw. I tak Oddział w Białymstoku obejmował zakres terytorialnego działania województwo białostockie, łomżyńskie i suwalskie; w Katowicach - katowickie, bielskie i częstochowskie; w Kielcach - kieleckie i radomskie; w Koszalinie - koszalińskie i słupskie; w Krakowie - krakowskie, nowosądeckie i tarnowskie; w Łodzi - łódzkie, skierniewickie, piotrkowskie i sieradzkie; w Rzeszowie - rzeszowskie i krośnieńskie; w Toruniu - toruńskie i włocławskie; we Wrocławiu - wrocławskie, legnickie i wałbrzyskie. Pozostałe 7 oddziałów obejmowało zakres terytorialnego działania tylko jedno województwo.

Z przedstawionych odpowiedzi wynika, że działalnością Stowarzyszenia Archiwistów Polskich objętych było tylko 32 województwa. Nadal nie istnieje oddział Stowarzyszenia w Lublinie. Poza tym istniejący jeszcze niedawno Oddział SAP w Zamościu, na wniosek środowiska oraz Wydziału Spraw Wewnętrznych Urzędu Wojewódzkiego został rozwiązany uchwałą IX plenarnego posiedzenia ZO SAP w dniu 13 kwietnia 1984 r. w związku z zaprzestaniem działalności.

Pytanie trzecie dotyczyło ilości członków oddziału na dzień 30 września 1985 r. Z odpowiedzi wynika, że w 16 oddziałach było 722 członków zwyczajnych. Największą liczbę 107 członków zwyczajnych miał Oddział we Wrocławiu. Na drugim miejscu znajdował się Oddział Warszawski - 106 członków, a na trzecim Oddział w Kielcach - 79 członków. Pozostałe oddziały miały następującą liczbę członków zwyczajnych: Białystok - 17, Gdańsk - 27, Katowice - 48, Koszalin - 19, Kraków - 24, Łódź - 69, Olsztyn - 29, Poznań - 42, Przemyśl - 38, Rzeszów - 50, Szczecin - 24, Toruń 19, Zielona Góra - 16.

Z odpowiedzi na pytanie czwarte w sprawie daty ostatniego zebrania sprawozdawczo-wyborczego wynika, że na 16 oddziałów w 8 zebrania sprawozdawczo-wyborcze odbyły się w 1983 r., w Oddziale w Szczecinie w 1984 r., a w pozostałych 7 oddziałach w 1985 r.

Z odpowiedzi na pytanie piąte w sprawie składu osobowego zarządów oddziałów wynika, że na 83 członków zarządów wybranych we wszystkich oddziałach, 54 zatrudnionych było w archiwach państwowych, 4 w archiwach szkół wyższych /Politechnika Gdańska, WSP w Kielcach, Politechnika Poznańska, UMK w Toruniu/, 5 w spółdzielniach usługowych, 12 w archiwach zakładowych, 1 w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie, 2 w zespole szkół ekonomicznych, 1 w Zrzeszeniu Prywatnego Handlu i Usług, 1 w archiwum z powierzonym zasobem, 2 w archiwach wyodrębnionych i 1 w Łódzkim Ośrodku Telewizyjnym.

Pytanie szóste dotyczyło realizacji składek członkowskich. Z odpowiedzi wynika, że na dzień 30 września 1985 r. żaden z oddziałów nie zrealizował w pełni opłat składek członkowskich. W poszczególnych oddziałach opłata składek członkowskich przed-

stawiała się następująco: w Oddziale w Białymstoku składki opłaciło 14 na ogólną ilość 17 członków, w Gdańsku - 10 na 27, w Katowicach - 6 na 48, w Kielcach - 24 na 79, w Koszalinie - 60 na 19, w Krakowie - 8 na 24, w Łodzi - 46 na 69, w Olsztynie - 21 na 38, w Rzeszowie - 25 na 50, w Szczecinie wpłacono 500 zł na 24 członków, w Toruniu 850 zł na 19 członków, w Warszawie nie podano ilości członków, którzy opłacili składki, we Wrocławiu opłaciło składki 39 członków na 107 i w Zielonej Górze 6 na ogólną ilość 16 członków. Z przedstawionych danych wynika, że nie wszystkie oddziały zastosowały jednakowe kryteria przy udzielaniu odpowiedzi. Należy także podkreślić, że w ramach składki członkowskiej, która wynosi rocznie 120 zł, każdy członek Stowarzyszenia otrzymuje bezpłatnie Biuletyn "Archiwista". Cena numeru powojennego Biuletynu kwartalnego "Archiwista" wynosi obecnie 70 zł.

Pytanie siódme dotyczyło daty i tematyki zebrań oddziału w okresie od ostatniego zebrania sprawozdawczo-wyborczego. Jak już wspomniałem omawiając odpowiedzi na pytanie czwarte w 7 oddziałach zebrania sprawozdawczo-wyborcze odbyły się w 1985 r. I tak zebranie sprawozdawczo-wyborcze w Białymstoku odbyło się 10 czerwca, w Katowicach - 22 kwietnia, w Koszalinie - 12 czerwca, w Krakowie - 19 kwietnia, w Poznaniu - 15 kwietnia, w Przemyśle - 24 marca i w Rzeszowie - 29 lutego. W wymienionych 8 oddziałach tylko w 3 po zebraniach sprawozdawczo-wyborczych odbyły się zebrania oddziału. Były to oddziały: w Krakowie, Poznaniu i Rzeszowie. Zebrania poświęcone były sprawom archiwalnym oraz sprawom organizacyjnym i finansowym oddziałów.

W 8 oddziałach, w których zebrania sprawozdawczo-wyborcze odbyły się w 1983 r., ilość zebrań w poszczególnych oddziałach w latach 1983-1985 przedstawia się następująco: w Gdańsku odbyły się 4 zebrania Oddziału, w Kielcach - 6, w Łodzi - 14, w Olsztynie - 4, w Toruniu - 5, w Warszawie - 3, we Wrocławiu - nie podano ogólnej ilości zebrań Oddziału, w Zielonej Górze - 1. Natomiast Oddział w Szczecinie w okresie od 28 maja 1984 r. do 30 września 1985 r. odbył 4 zebrania.

Tematem zebrań tych oddziałów były m.in. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach,

znaczenie źródeł archiwalnych dla nauki i gospodarki narodowej, działalność archiwów zakładowych, historia, cele i zadania SAP, wybór delegatów na VII Krajowy Zjazd SAP i sprawozdanie z jego przebiegu oraz przygotowania do I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich w Przemyśle.

Odpowiedzi na pytanie ósme w sprawie daty i tematyki zebrań zarządu oddziału w okresie od zebrania sprawozdawczo-wyborczego przedstawiały się następująco:

- w Białymstoku odbyło się kilka posiedzeń Zarządu Oddziału, które nie były protokołowane. Omawiano tematykę zebrań Oddziału i realizację składek członkowskich;
- w Gdańsku odbyło się 5 zebrań Zarządu. Omawiano plan pracy, weryfikację liczby członków i tematykę zebrań Oddziału;
- w Katowicach odbyło się jedno zebranie poświęcone ukonstytuowaniu się Zarządu Oddziału;
- w Kielcach zebrania odbywały się sporadycznie, gdyż ponad połowa członków Zarządu nie jest pracownikami Archiwum Państwowego w Kielcach. W związku z tym aktualne sprawy Stowarzyszenia omawiane są na zebraniach ogólnych Oddziału;
- w Koszalinie w okresie od zebrania sprawozdawczo-wyborczego nie było zebrań Zarządu;
- w Krakowie odbyło się jedno zebranie, na którym omawiano sprawy organizacyjne;
- w Łodzi odbyło się 14 zebrań, na których omawiano plan pracy, sprawę przystąpienia Oddziału do Federacji Stowarzyszeń Kulturalnych w Łodzi, wybór delegatów na VII Krajowy Zjazd SAP i inne sprawy organizacyjne;
- w Olsztynie odbyło się 6 zebrań, na których omawiano m.in. sprawę realizacji składek członkowskich i plan pracy;
- w Poznaniu odbyło się jedno zebranie poświęcone omówieniu programu I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich oraz sprawom organizacyjnym;
- w Przemyśle odbyły się 4 zebrania Zarządu, na których omawiano sprawę obchodów XI rocznicy powołania Oddziału w Przemyśle, realizację składek członkowskich, plan pracy i przyjęcie nowych członków;

- w Rzeszowie w latach 1984-1985 odbyło się 7 zebrań, na których omawiano udział członków SAP w obchodach VI Tygodnia Archiwów Polskich, program I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich i sprawy organizacyjne;

- w Szczecinie odbyły się 4 posiedzenia Zarządu. Omawiano sprawę popularyzacji historii najnowszej, udział członków w obchodach VI Tygodnia Archiwów Polskich i w programach telewizyjnych;

- w Toruniu brak było stałych terminów zebrań Zarządu. Odbywają się one 2-3 razy do roku;

- w Warszawie odbyło się 10 zebrań, w tym 2 z łącznikami. Omawiano problem weryfikacji członków SAP, plan pracy Zarządu i inne sprawy organizacyjne;

- we Wrocławiu odbyło się 9 zebrań Zarządu. Omawiano m.in. przyjęcie nowych członków, wybór delegatów na VI Krajowy Zjazd Delegatów SAP, udział członków w obchodach VI Tygodnia Archiwów Polskich i w I Powszechnym Zjeździe Archiwistów w Przemyśle;

- w Zielonej Górze odbyły się 4 zebrania Zarządu. Omawiano przyjęcie nowych członków, opłatę składek członkowskich i sprawy finansowe.

Z odpowiedzi na pytanie dziewiąte w sprawie tytułów i dat wystąpień działaczy oddziału w środkach masowego przekazu wynika, że tylko Zarząd Oddziału w Łodzi systematycznie zamieszczał notatki i komunikaty w prasie o organizowanych przez Zarząd zebraniach. Natomiast Oddział w Kielcach podał, że 30 września 1983 r. w prasie regionalnej ukazała się notatka "O sejmiku archiwistów" w Kielcach. Oddziały w Olsztynie, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie i Zielonej Górze podały, że działacze SAP publikowali artykuły na łamach prasy oraz występowali w radio i telewizji, gdzie omawiano pracę archiwum i dokumenty archiwalne dotyczące różnych zagadnień.

Pytanie dziesiąte dotyczyło współudziału SAP w imprezach organizowanych przez dyrekcję archiwum państwowego. Z odpowiedzi wynika, że tylko członkowie Zarządu we Wrocławiu byli współorganizatorami zebrania archiwistów zakładowych, na którym jednym z tematów była rola SAP w archiwach zakładowych. Natomiast na kon-

ferencji z archiwistami zakładowymi w Rzeszowie, zorganizowanej z okazji VI Tygodnia Archiwów Polskich, w czasie dyskusji mówiono o roli i zadaniach SAP, a w Warszawie przewodnicząca Oddziału uczestniczyła w spotkaniu z archiwistami zakładowymi, zorganizowanym przez Archiwum Akt Nowych. Pozostałe oddziały włączyły się aktywnie do obchodów VI Tygodnia Archiwów Polskich oraz innych imprez organizowanych przez dyrekcje archiwów państwowych.

W odpowiedziach na pytanie jedenaste w sprawie współudziału SAP w imprezach organizowanych przez inne instytucje podano, że Oddział w Białymstoku kontynuował współpracę z Białostockim Towarzystwem Naukowym i Towarzystwem Przyjaciół m. Białostok. Członkowie SAP wchodzili do władz wymienionych towarzystw. Oddział w Rzeszowie podał, że członkowie SAP czynnie włączyli się do obchodów 40-lecia PRL. Członkowie SAP w Szczecinie wygłaszali odczyty na tematy historyczne, a w Toruniu przeprowadzili cztery spotkania z młodzieżą szkolną i studentką. Natomiast we Wrocławiu zorganizowana została wystawa pamiątek i materiałów archiwalnych z okazji 40-lecia powrotu Ziemi Zachodnich i Północnych z udziałem członków SAP.

W odpowiedzi na pytanie dwunaste w sprawie zbiorowego członkostwa oddziału SAP w innych organizacjach, Oddział w Łodzi podał, że wystąpił z inicjatywą przystąpienia do Federacji Stowarzyszeń Kulturalnych woj. łódzkiego. Zarząd Federacji odpowiedział odmownie, motywując tym, że SAP ma charakter organizacji głównie zawodowo-społecznej, a nie kulturalnej. Wyraził jednak gotowość do współpracy i pomocy finansowej dla Oddziału w przypadku organizowania przez Oddział imprez o charakterze kulturalnym. Zarząd Federacji przyznał środki finansowe na pokrycie kosztów organizacji imprez społeczno-kulturalnych w 1985 r. Oddział w Rzeszowie podał, że SAP jest członkiem zbiorowym Międzywojewódzkiej Usługowej Spółdzielni Inwalidów w Rzeszowie. Pozostałe oddziały odpowiedziały odmownie.

Na pytanie trzynaste w sprawie wydawnictw oddziału samodzielnie lub wspólnie z innymi instytucjami/ wszystkie oddziały odpowiedziały negatywnie.

Z odpowiedzi na pytanie czternaste w sprawie ilości archiwów zakładowych znajdujących się na terenie działania oddziału oraz ilości pracowników tych archiwów wynika, że na terenie działania 16 oddziałów znajduje się 7.947 archiwów zakładowych. Nie są to dane pełne, ze względu na niejednorodność kryteriów przyjętych przez poszczególne oddziały. Niektóre oddziały podały liczbę archiwów zakładowych, inne liczbę instytucji pod specjalnym nadzorem archiwum, a w jednym wypadku podano przewidzianą liczbę archiwów zakładowych. Odnośnie zaś pracowników tych archiwów, odpowiedzi są jeszcze mniej precyzyjne. Niektóre oddziały podały ilość pracowników zatrudnionych na pełnych etatach, inne na etatach pełnych i półetatach łącznie, a pozostałe w ogóle nie podały ilości pracowników.

Na ostatni piętnasty punkt kwestionariusza w sprawie uwag i wniosków tylko 6 oddziałów udzieliło odpowiedzi. Oddział w Białymstoku podał, że brak etatowych pracowników w archiwach zakładowych negatywnie wpływa na liczebność Oddziału, gdyż osoby dorywczo sprawujące funkcję archiwisty zakładowego nie są zainteresowane SAP. Oddział w Kielcach stwierdził, że na każdym zebraniu członkowie z archiwów zakładowych podnoszą sprawę warunków bytowych ogółu archiwistów i zwracają uwagę na niewłaściwe traktowanie archiwów zakładowych przez kierowników niektórych zakładów i instytucji. Członkowie z archiwów zakładowych oczekują od Stowarzyszenia konkretnych działań w tym zakresie. Oddział w Koszalinie uważa, że należy dążyć do podniesienia rangi archiwów zakładowych, które winny być podporządkowane pionowi organizacyjnemu lub prezydialnemu. Zwraca także uwagę na brak podnóżnika dla archiwistów. Oddział zaś w Krakowie malejącą wciąż liczbę członków upatruje w małej możliwości finansowej Oddziału.

Pytania zawarte w Kwestionariuszu celowo ujęte były w formę bardzo prostą, gdyż chodziło o zarejestrowanie wszystkich zagadnień, które są pomyślnie rozwijane przez poszczególne oddziały, a które mogą zwrócić uwagę lub być pożyteczne dla innych oddziałów.

Redakcja Biuletynu "Archiwista" wyraża głębokie przekonanie, że przedstawienie działalności oddziałów na podstawie Kwe-

stionariusza pytań przyczyni się do zastosowania tych form pracy, które dają dobre rezultaty w działalności poszczególnych oddziałów.

Jerzy Pabisz
Wrocław

ARCHIWA ZAKŁADOWE A PROBLEMY ATESTACJI

Jednym z ważnych elementów podniesienia efektów gospodarowania i uporządkowania spraw zatrudnienia i wynagrodzeń jest atestacja stanowisk pracy. Jest to zagadnienie bardzo złożone i w niektórych przypadkach może być dodatkowo utrudnione. Ważnym odcinkiem z punktu widzenia archiwalnego są archiwa zakładowe i sprawa oceny pracy osób w nich zatrudnionych. Wiemy z doświadczeń przeszłości, że wszelkie próby np. ograniczenia zatrudnienia w administracji łączyły się najczęściej ze zwolnieniem z pracy archiwisty lub przesunięciem go na etat pracownika fizycznego. Ta właśnie sprawa skłania mnie do zabrania głosu w tej formie i zwrócenia uwagi na znaczenie archiwum i jego relacji z prawidłowym funkcjonowaniem zakładu /instytucji/ oraz roli archiwisty zakładowego.

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach /Dz.U. 38, poz. 173/ określa rolę archiwum zakładowego i zakres obowiązków kierowników jednostek organizacyjnych w zorganizowaniu zabezpieczenia archiwaliów wytwarzanych i przekazanych do tychże archiwów. Mówiąc krótko chodzi o opiekę nad dawną dokumentacją, która została przekazana do archiwum zakładowego z komórek organizacyjnych dawnego zakładu pracy.

W art. 34 w/w ustawy czytamy, iż kierownicy zakładów winni zapewnić "gromadzenie, przechowywanie, ewidencjonowanie i odpowiednie zabezpieczenie materiałów archiwalnych tworzących zasób archiwalny podległych im archiwów zakładowych..." W art. 35 p.3 ustawa jednoznacznie określa, iż... "Zasób archiwalny archiwów zakładowych służy potrzebom jednostek, w których archiwa zostały utworzone..."

Wiemy, że archiwa zakładowe np. w przemyśle zawierają nierzadko bardzo ważne projekty, ekspertyzy i inną dokumentację wykonaną przed laty. Do tego rzędu będzie należała dokumentacja maszyn współcześnie wykorzystywanych. Innym przykładem może być dokumentacja budynków, urządzeń podziemnych itp. Stopień wykorzystywania tych materiałów może być różny począwszy od uwzględnienia ich prac studialnych do bezpośredniego zastosowania w praktyce. Pozwala to uniknąć podejmowania prac od przysłówowego zera lub chroni przed popełnieniem błędu. Inną rolę, również nie małą, może mieć wykorzystanie dokumentacji finansowo-administracyjnej i innej do prowadzenia kontroli, zmian organizacyjnych itp.

Prawidłowe rozwiązanie w zakresie wykorzystania informacji zawartych w archiwaliach umożliwia wspieranie danymi technicznymi aktualnie wykonywanych prac. Nie jest także przypadkiem, że w dobrze zorganizowanych zakładach łączy się archiwa, zwłaszcza techniczne z zakładowymi ośrodkami informacji. Oczywiście wówczas archiwum musi być zorganizowane na należytych poziomach. W zwykłym archiwum właściwe przygotowanie pomocy w postaci wykazów, zestawień i in. umożliwia operatywne korzystanie z tego zasobu i zawartych w nim informacji.

Źródła skupione w archiwum zakładowym mają także dużą wartość o charakterze ogólnym. Mogą stanowić istotną część materiałów służących do odtworzenia dziejów zakładu. Zawarte w nich dane osobowe pracowników służą w praktyce do załatwienia określonych problemów poszczególnych członków załogi /np. spełnieniu obowiązku z zakresu wystawiania prawidłowych zaświadczeń/. Materiały te o charakterze ogólnym mają także wartość ekspozycyjną. Można tu przytoczyć przykłady organizowanych wystaw archiwalnych w zakładach pracy, w czasie obchodów 40-lecia powrotu Śląska do Polski.

W świetle tych danych w okresie atestacji stanowisk pracy należy postawić pytanie, czy archiwum zakładowe spełnia swoją rolę jako swoisty bank danych? Czy i jak zachowane w nim informacje mogą być wykorzystane do praktyki i wspierania procesów produkcyjnych, technicznych i in.? Jakimi środkami należy podjąć by spełnić te zadania?

Łączy się z tym także ocena archiwisty. Według propozycji i Powszechnego Zjazdu Archiwistów w Przemyślu /sierpień 1986 r./ należy dążyć do obsady archiwów zakładowych pracownikami mającymi przynajmniej średnie wykształcenie i studium pomaturalne z zakresu archiwistyki lub umożliwić pozyskanie takiego wykształcenia już pracującym archiwistom. Tylko takie osoby mogą spełnić stawiane wymagania współczesnego archiwum zakładowego. Ze względu na specyfikę zawodu należy dążyć do stabilizacji stanowisk w tej pracy, którą należy wykonywać przez dłuższy okres, aby osiągnąć pełnię doświadczenia.

Pomocy w zakresie metodyki prowadzenia archiwum udzielają archiwa państwowe. One także pośredniczą w organizacji kursów archiwalnych, a nawet pomagają w organizacji studiów pomaturalnych. Pomoc w tym zakresie świadczy także Stowarzyszenie Archiwistów Polskich jako organizacja działająca społecznie.

Archiwum Państwowe we Wrocławiu wspólnie z Delegaturą NIK we Wrocławiu już w 1983 r. zaproponowało zorganizowanie prawidłowej obsady osobowej archiwów m.in. przez dodatkowe uposażenie osób zatrudnionych w innych działach do prowadzących archiwa zakładowe /np. w postaci ryczałtów/. Zatrudnienie archiwisty w wymiarze pełnego etatu, części lub ryczałtu stanowi warunek porządkowanego dobra na bieżąco i przy najniższych kosztach archiwum zakładowego.

Są to oczywiście uwagi na marginesie znacznego problemu, który należy rozwiązać w okresie porządkowania spraw ekonomicznych i organizacyjnych zakładów i instytucji.

Archiwum ze względu na zawarte w nim informacje winno być w pełni włączone do funkcji zakładu /instytucji/.

Barbara Kubiczek
Warszawa

JANUS. Bulletin of the Section of professional archival Associations of the International Council on Archives

JANUS. Bulletin de la Section des Associations professionnelles du Conseil International des Archives. N° 1-3. 1985; Stadsarchief Hertogenbosch, Pay-Bas. N° 1.1986. Conseil International des Archives.

Numer 1 /1985/ w nowej szacie graficznej i zmniejszonym formacie, zamieszcza listę stowarzyszeń krajowych archiwistów działających w krajach członkowskich /nazwa stowarzyszenia, adres, wydawane czasopisma/. W numerze tym, który jest właściwie informatorem o stowarzyszeniach, opublikowano regulamin Sekcji Stowarzyszeń Zawodowych Archiwistów /SAP/, przyjęty na pierwszej sesji delegatów w Cagliari, w październiku 1977 r. i zatwierdzony przez MRA.

Numer 2 /1985/ otwiera protokół zgromadzenia plenarnego członków SPA w Bonn, w dniu 18 IX 1984 r. Przewodniczący SPA, M.Milosevic, podkreślił w swym wystąpieniu słaby udział stowarzyszeń w pracach sekcji. Zauważył, że stowarzyszenia krajowe nie zapisują się do sekcji /na liczbę 72 działających do SPA należy tylko 27, ale kontakty większości z sekcją są bierne: nie odpowiadają one na listy ani ankiety/. Za najważniejsze osiągnięcia w pracy Komitetu Kierowniczego /Comité Directeur/ uznał wydawanie "Janusa" /duża w tym zasługa Stowarzyszenia Archiwistów Holenderskich/. Głównym zadaniem SPA jest ciągła wymiana informacji praktycznych, dotyczących konkretnych działań prowadzonych przez stowarzyszenia krajowe. W czasie obrad wybrano Komitet Kierowniczy na lata 1984-1988, został nim Gerard Ernisse /przewodniczący Stowarzyszenia Archiwistów Fran-

cuskich/, sekretarzem - Joan van Albada /Stowarzyszenie Archiwistów Holenderskich/, który pełni też funkcję redaktora naczelnego "Janusa". W omawianym numerze zasługuje jeszcze na uwagę artykuł dotyczący dziejów Stowarzyszenia Archiwistów Angielskich pióra Felixa Hulla /The British Society of Archivists/. Początki stowarzyszenia sięgają roku 1946. Początkowo była to organizacja o ograniczonym zasięgu terytorialnym i instytucjonalnym. Zasadnicza metamorfoza nastąpiła w 1955 r., kiedy powstało obecnie działające The Society of Archivists. Jego członkami mogą zostać osoby zajmujące się zawodowo opieką nad archiwaliami i to nie tylko na terenie Anglii, ale także Irlandii i Krajów Commonwealthu. Organem Stowarzyszenia jest czasopismo - "Journal" wychodzące dwa razy w roku. Cel główny działalności - doskonalenie zawodowe członków oraz rozwiązywanie problemów wynikających z wykonywania zawodu archiwisty.

Na temat wymiany międzynarodowej i informatyki w archiwach pisze Alistair Tough w artykule zatytułowanym An international exchange and some comments on automation in archives. Numer kończy omówienie wyników ankiety, rozpisanej przez sekcję w 1983 r. na temat archiwów prywatnych /rodzin, przedsiębiorstw, sławnych ludzi/, dokonane przez Elisabeth A. Stuart /"Questionnaire sur les Archives privées/. Na ankietę /tekst załączono/ odpowiedziało 13 krajów; brak odpowiedzi z Ameryki Południowej i Europy Wschodniej. Podsumowanie nie może dać więc reprezentatywnego poglądu na sprawę gromadzenia, zabezpieczania i udostępniania archiwaliów prywatnego pochodzenia w krajach członkowskich.

Numer 3 /1985/ otwiera protokół ze zgromadzenia delegatów Sekcji, która odbyło się 28 października 1985 r. w Austin /Teksas/ w czasie trwania X Kongresu Archiwów. Zastępca przewodniczącego złożył tam sprawozdanie z działalności Sekcji, nakreślił też przyszłe jej zadania.

W numerze niniejszym ukazało się także sprawozdanie Joana von Albada, koordynatora Międzynarodowej Rady Archiwów do spraw Obchodów Międzynarodowego Tygodnia Archiwów w 1984 r. z przebiegu obchodów Tygodnia w krajach członkowskich i przygotowanych na tę okazję wystaw, wydawnictw i różnych imprez. Pozostałą część numeru wypełniają: krótkie informacje na temat udziału stowarzy-

szeń w kształceniu archiwistów w Holandii, Kanadzie i RFN oraz przedruk artykułu Shuichi Yasuzawa o archiwach japońskich, który ukazał się w holenderskim czasopiśmie archiwalnym Nederlands Archiefvenblad w r.1985. /Les Archives locales au Japon/. Numer kończy informacja o działalności archiwów australijskich w latach 1984-1985 /"Les Archives en Australie, 1984-1985/ - pióra Don Brech.

Numer 1 /1986/ spełnia rolę informatora /Annuaire-Directory/ o Sekcji i zrzeszonych w niej stowarzyszeniach archiwistów w roku 1985/86. Podano w nim skład dziesięcioosobowego Komitetu Wykonawczego Sekcji /kadencja 1984-88/, któremu przewodniczy Gérard Ernisse ze Stowarzyszenia Archiwistów Francuskich, zawartość wydanych dotychczas numerów "Janusa", skład Komitetu Redakcyjnego biuletynu /redaktor naczelny - Joan von Albada/. Wykaz stowarzyszeń zawodowych archiwistów uzupełniają adresy ich zarządów i tytuły wydawanych przez nie czasopism. Wymieniono w nim 126 stowarzyszeń z 46 krajów /najwięcej w USA, Kanadzie, RFN, Jugosławii/ z zaznaczeniem tych, które są zrzeszone w Sekcji/ jest ich 30, w tym Stowarzyszenie Archiwistów Polskich/.

W tym numerze Biuletynu znajduje się także regulamin Sekcji przyjęty na pierwszym zebraniu delegatów w Cagliari w 1977 r. wraz ze zmianami wprowadzonymi w latach 1978-79.

Barbara Kubiczek
Warszawa

Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej;
Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej;
Naczelna Organizacja Techniczna. Badania, Studia, Przyczynki.
Materiały Informacyjne MI/3/4/1985

Zeszyt 3/4/1985 z serii wydawniczej Seminarium Doktoranckiego Informacji Naukowej poświęcony jest niemal w całości sprawom archiwalnym. W artykule pt. "Podstawy prawne i organizacja działalności archiwalnej" /s. 3-26/ Jerzy Góralski omawia akty prawne regulujące organizację, zadania oraz zasady działania archiwów państwowych i opieki nad archiwizacjami w okresie II Rzeczypospolitej i w Polsce Ludowej. Autor dokonuje prezentacji podstawowych założeń ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach z 14 lipca 1983 r. Szczegółowa analiza i wykładnia przepisów ustawy pomoże wyjaśnić wiele wątpliwości i niejasności związanych z interpretacją niektórych artykułów. Autor zwraca uwagę, że "wraz z wejściem w życie ustawy straciło moc wiele przepisów o charakterze resortowych aktów wykonawczych, pochodzących przeważnie z lat 50-tych i 60-tych". Dobrze wiedzieć zatem, jakie są to zmiany.

Henryk Barczak, dyrektor Centralnego Ośrodka Informacji Archiwalnej przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, w artykule "Wybrane problemy informacji archiwalnej" /s. 27-52/ rozważa problemy wykorzystania dokumentacji jako źródła informacji. Dokonuje także oceny dotychczasowego systemu informacji archiwalnej; omawia istniejące na świecie i w Polsce systemy informatyczne, które mają także zastosowanie w archiwach historycznych w celu przetwarzania informacji zawartych w dokumentach archiwalnych lub ułatwienia zarządzania tzw. "przedpołem". Pierwszych prób wprowadzania informatyki do archiwów dokonano w latach 60-tych. Obecnie niewiele archiwów na świecie posiada

własne komputery; archiwa korzystają na ogół z komputerów zainstalowanych w różnych instytucjach. Niemniej jednak liczba komputerów w archiwach rośnie, można także przewidzieć ich zastosowanie w przyszłości. Będzie to administrowanie aktami /wpływy, wypożyczenia, zwroty/, statystyka, sporządzanie pomocy informacyjnych itp. Istnieje w związku z tym potrzeba ujednolicenia języków wyszukiwawczych i oprogramowania tak, aby wszystkie komputery działające dla potrzeb archiwów stanowiły, przynajmniej w skali kraju, jeden kompatybilny system informacyjny. Autor porusza następnie problem archiwizacji maszynowych nośników informacji powstających w instytucjach, które posługują się komputerami na co dzień. Centralny Ośrodek Informacji Archiwalnej przy NDAP podjął już działania w celu zabezpieczenia najbardziej cennych informacji utrwalonych na nośnikach maszynowych. Z uwagi na to, że archiwa państwowe nie mają obecnie warunków, aby przejmować nośniki maszynowe, instytucje będą zobowiązane do ich trwałego przechowywania we własnym zakresie. Zapożyczkowe zostały prace nad budową archiwalnego systemu informatycznego. W końcu 1984 r. poddano pierwszemu próbowi informatyczny system "AZAK" /archiwa zakładowe/. Jego zadaniem jest zbieranie i przetwarzanie informacji o przedpołu archiwalnym w celu usprawnienia zarządzania dokumentacją w archiwach zakładowych.

Pierwszy z dwóch artykułów Tadeusza Biedy nosi tytuł "Opracowanie zasobu aktowego na przykładzie archiwów państwowych w Rzeszowie i Przemyślu" /s. 53-74/. Autor dokonuje w nim bilansu działalności archiwów państwowych w zakresie porządkowania materiałów archiwalnych zgromadzonych po 1945 r. i analizy zmian, jakie zachodziły z biegiem lat w metodach opracowywania akt, zmierzających głównie w kierunku ich ujednolicenia w skali kraju dla potrzeb informacji archiwalnej i ułatwienia wykorzystania dla badań. Artykuł kończą wnioski dotyczące niezbędnych, zdaniem autora, prac jakie należy podjąć w zakresie opracowywania zespołów archiwalnych. Drugi artykuł tego autora poświęcony jest podsumowaniu 32-letniej współpracy Archiwum Państwowego w Rzeszowie z archiwami zakładowymi. "Działalność archiwów zakładowych na przykładzie za-

kładów województwa rzeszowskiego" /s.75-86/. Autor rozpoczyna od przedstawienia podstaw prawnych nadzoru archiwów państwowych nad archiwami zakładowymi, następnie omawia stosowanie przez nadzorowane instytucje przepisów kancelaryjno-archiwalnych i wynikające stąd konsekwencje dla stanu opracowania zasobu archiwów. Zdaniem autora organy administracji państwowej w pełni stosują przepisy kancelaryjne, natomiast w administracji gospodarczej nie przestrzega się ich należycie. Wiele miejsca autor poświęcił omówieniu zasobów archiwów zakładowych: uważa, że stan uporządkowania przechowywanych tam akt jest zadowalający.

Dwa ostatnie artykuły w omawianym numerze to: "Komunikacja /komunikowanie/, środki komunikacji /komunikowania/" - Zb.Jańczuka i J.Pietrowiaka oraz "Informacja faktograficzna i systemy faktograficzne" H.Popowskiej.

Mieczysław Motas

Warszawa

ARCHIWISTYKA PRAKTYCZNA DLA ARCHIWISTÓW ZAKŁADOWYCH

Opracowanie zbiorowe pod redakcją Stanisława Kaysa. Do użytku służbowego. Poznań 1986, s.207. Zakład Doskonalenia Zawodowego w Poznaniu, Ośrodek Szkolenia Archiwistów Zakładowych. Nakład 5000 egz.

Opracowanie składa się z następujących części: 1. "Wstęp" /s.7-9/, 2. "Wskazówki metodyczne" /s.11-13/, 3. "Zarys organizacji państwowej służby archiwalnej w Polsce" /s.14-16/, 4. "Archiwum, archiwistyka, archiwoznawstwo" /s.17-19/, 5. "Narodowy zasób archiwalny" /s.20-21/, 6. "Państwowy zasób archiwalny" /s.22-23/, 7. "Niepaństwowy zasób archiwalny" /s.24-25/, 8. "Organizacja pracy kancelaryjnej" /s.26-83/, 9. "Dokumentacja współczesna, jej rodzaje i podział" /s.84-105/, 10. "Podział akt na materiały archiwalne i dokumentację niearchiwalną" /s.106-116/, 11. "Archiwum zakładowe" /s.117-141/, 12. "Porządkowanie i ewidencjonowanie akt" /s.142-177/, 13. "Brakowanie akt" /s.178-192/, 14. "Rola i zadania archiwów zakładowych w zakresie profilaktyki i konserwacji akt" /s.193-205/, 15. "Prawna ochrona materiałów archiwalnych" /s.206-207/.

We "Wstępie" czytamy, że: Podręcznik "Archiwistyka praktyczna dla archiwistów zakładowych" przeznaczony jest dla słuchaczy kursów organizowanych przez Ośrodek Szkolenia Archiwistów Zakładowych przy Zakładzie Doskonalenia Zawodowego w Poznaniu" /s.7/. Dalej powiedziano, iż: "Podręcznik jest opracowaniem zbiorowym, w którym każdy autor ponosi odpowiedzialność za swój rozdział tekstu" /s.8/.

Myślę, że należy powitać z uznaniem pojawienie się podręcznika, wzbogacającego polską literaturę archiwalną. Jednocześnie nie sposób nie zgłosić pod jego adresem przynajmniej

kilku uwag.

Autorzy wprowadzili nowe pojęcie: "archiwistyka praktyczna". Czyżby więc szła za tym propozycja "archiwistyki teoretycznej"? Zapewne wynikałoby to z funkcjonowania znanych terminów: "praktyka archiwalna" i "teoria archiwalna" /Polski Słownik Archiwalny z 1974 r., s.64, 82/. Sprawa jest godna dyskusji. Tym bardziej, iż od razu nasuwa się tutaj problem systematyzacji archiwistyki. A stąd już prosta droga do układu omawianego podręcznika. Nie wchodząc w szczegóły, chcę tylko stwierdzić, iż układ ten nie jest zbyt zwarty i nie pozbawiony tematycznych powtórzeń. Dotyczy to nie tylko tytułów rozdziałów ale i w konsekwencji tytułów wielu podrozdziałów oraz ich zawartości.

Podręcznikowi brakuje chyba osobnego rozdziału poświęconego bibliografii archiwalnej, w którym byłoby też miejsce na spis tzw. lektury obowiązkowej. Wprawdzie zakres i ilość wiadomości uwzględnionych w podręczniku jest i tak dość obszerna, nie zaszkodziłoby przecież wskazać uczestnikom kursów na sam fakt istnienia bogatej literatury archiwalnej poczynając od "Wstępu", w którym było miejsce na odwołanie się do "Bibliografii archiwistyki polskiej". Przygotowanie się do prawidłowych odpowiedzi na 124 "pytania kontrolne" nie jest łatwym zadaniem. Dlatego dziwi trochę, iż dziewięć rozdziałów pozbawionych zostało punktu pt. "literatura przedmiotu". Ewentualny zarzut dotyczący powtórzeń byłby w tym przypadku z punktu widzenia dydaktyki, mało uzasadniony, tym bardziej, iż wśród 41 odnośników bibliograficznych nazwisko Cz. Biernata pojawiło się np. dwa razy.

Podobnie jak jeszcze w archiwach XIX-wiecznych, również i w podręczniku dominuje i przeważa "problematyka aktowa". Nawet Autor rozdziału "Dokumentacja współczesna, jej rodzaje i podział" twierdzi np., że: "Jeszcze rzadziej niż mapy i plany w archiwach zakładowych występują fotografie i inne materiały audiowizualne (nagrania, filmy, mikrofilmy itp.)" /s.101/. Przecież w kraju istnieją nie tylko "aktowe" archiwa zakładowe, w których rzeczywiście inna dokumentacja stanowi margines.

Sądzę, że przeprowadzenie dalszych rozważań na temat systematyzacji archiwistyki oraz dokumentacji przed- i archiwalnej, mogłoby przynieść niejaki pożytek nie tylko "archiwistom zakładowym".

Izabella Borowicz
Warszawa

Archeion LXXIX. Naczelna Dyrekcja Archiwów
Państwowych. PWN. Warszawa-Lódź 1985, s.428

Archeion LXXX. Naczelna Dyrekcja Archiwów
Państwowych. PWN. Warszawa-Lódź 1986, s.330

Archeion LXXXI. Naczelna Dyrekcja Archiwów
Państwowych. PWN. Warszawa-Lódź 1986, s.367

W 1985 r. ukazał się obszerny LXXIX tom czasopisma, zawierający wiele pozycji godnych lektury. Na A r t y k u ł y i S t u d i a złożyły się m.in. opracowania prezentujące poszczególne zespoły z kilku archiwów jak i próby analizy akt najnowszych wraz z oceną ich wartości źródłowej. Dział otwiera Władysław Stępnik, omawiając przyjętą na konferencji ONZ-u w Wiedniu konwencję o sukcesji państw w odniesieniu do mienia publicznego, archiwów i długów, która reguluje zasady prawne dotyczące międzynarodowego dziedziczenia archiwaliów państwowych /Klauzule archiwalne konwencji wiedeńskiej z 8 IV 1983 r./; Znaczenie sygnatury archiwalnej - aspekty historyczne i wnioski praktyczne dla archiwistów są tematem artykułu pt. "Sygnatura archiwalna" - Ireny Radtke.

"Przydatność informacyjna archiwów publicznych i prywatnych do badania własności szlacheckiej w miastach królewskich XVIII w." to tytuł artykułu Teresy Zielińskiej; "Dzieje Archiwum rodziny Potockich z Krzeszowic z lat 1408-1939" przechowywanego w zasobie Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Krakowie w jego oddziale na Wawelu - przedstawia Anna Palarczykówna.

Źródła historyczne analizuje Elżbieta Sęczys w artykule "Heraldica urzędowe z lat 1836-1861 w zasobie Archiwum Głównego Akt Dawnych"; Najnowsza dokumentacja archiwalna jest przedmiotem trzech kolejnych artykułów: Anieli Przywuskiej: "Dokumentacja ak-

towa organów władzy i administracji państwowej stopnia gromadzkiego, powiatowego i wojewódzkiego z lat 1950-1985; Aliny Gryciuk: "Rady Narodowe miast nie stanowiących powiatów, osiedli, dzielnic i ich prezydii w latach 1950-1973. Przemiany w strukturze organizacyjnej i propozycje dotyczące opracowania akt" i Grzegorza Wojciechowskiego "Wartość źródłowa akt prezydii gromadzkich rad narodowych województwa poznańskiego."

Materiały zawierają: Antoniny Staszko: "Akta notariuszy w Chorzowie jako źródło do historii miasta i regionu" oraz Leszka Pawła Szupeckiego: "Teki Jana Henryka Dąbrowskiego w Archiwum Głównym Akt Dawnych".

Poza stałymi działami recenzyjnymi oraz kroniką i wspomnieniami pośmiertnymi tom obejmuje również Bibliografię zawartości "Archeionu", t.66-75 z lat 1978-1983, wraz z indeksem osobowym.

W 1986 r. ukazały się dwa kolejne tomy "Archeionu". W pierwszym z nich t.LXXX opublikowano teksty ustawy archiwalnej z 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach oraz rozporządzeń wykonawczych Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 25 lipca 1984 r.: w sprawie: - zasad klasyfikowania i kwalifikowania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych /wraz z przykładowym wykazem akt typowych/; - w sprawie wcześniejszego udostępniania materiałów archiwalnych oraz w sprawie szczegółowego zakresu działania Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

"Ustawa o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach" uchwalona przez Sejm PRL w dniu 14 lipca 1983 r., jest również tematem artykułu prof. Czesława Biernata, zamieszczonego w dziale Artykuły i Studia. W tym samym dziale Bolesław Woszczyński snuje rozważania o polskich archiwach państwowych po II wojnie światowej.

Badania archiwalne, przeprowadzone w Centralnym Archiwum Akt Dawnych w Moskwie /w którego zasobie znajduje się zespół Metryki Litewskiej/ przez Patrycję Kennedy Grimsted z Harvard University, umożliwiły autorce przedstawienie układu i zawartości Metryki Litewskiej. Dokumenty cechów lubelskich /XVI-XVIII w./ poddaje analizie dyplomatycznej Maria Trojanowska.

Dział Materiały zawiera dwie pozycje; Elżbieta Wierzbicka prezentuje katalog druków staropolskich nie odnotowanych przez Karola Estreichera w "Bibliografii polskiej" a znajdujących się w zespole akt podworskich, przechowywanym w zasobie Archiwum Państwowego w Kielcach; Arkadiusz Kołodziejczyk opracował "Przyczynek do historii Tatarów białskich" na podstawie przechowywanej w Archiwum Państwowym w Lublinie Księgi małżeństw, urodzin i zgonów gminy mahometarskiej w Studziance.

W tomie LXXXI "Archeionu" dział Studia i Materiały otwiera artykuł Czesława Biernata, w którym autor omawia zasady udostępniania dokumentacji archiwalnej w Polsce i w niektórych państwach europejskich poczynając od XIX w. Podstawowe pomoce informacyjno-ewidencyjne - kartoteki i spisy zespołów są tematem artykułu Ireny Radtke. Krystyna Muszyńska przeprowadza ocenę i metody opracowania akt administracji państwowych gospodarstw rolnych w województwie koszalińskim w l. 1946-1982. Problematykę akt osobowych miasta Piaseczna pod Warszawą oraz materiałów dotyczących spraw cechowych znajdujących się w aktach magistratu /XVIII-XX w./ przedstawia Włodzisław Bagieński. Eugeniusz Brodziej prezentuje "Materiały do dziejów budownictwa /1945-1981/ w zasobie Archiwum Państwowego w Bydgoszczy".

W omawianym dziale zamieszczono także fragmenty pracy Marka Romaniuka poświęconej wybitnemu archiwistce, wieloletniemu naczelnemu dyrektorowi archiwów państwowych - Witoldowi Suchodolskiemu.

Trzy kolejne artykuły dotyczą problemów kształcenia archiwistów: Andrzej Tomczak przedstawia "Problemy kształcenia archiwistów w literaturze światowej lat 1976-1984"; Maria Lewandowska prezentuje "Uwagi o aktualnych problemach specjalizacji archiwistycznych w Polsce" a Bohdan Ryszewski omawia "Tematykę prac magisterskich na specjalizacjach archiwistycznych uniwersytetów polskich".

Recenzje, sprawozdania, noty bibliograficzne oraz przegląd czasopism, kronika i wspomnienia pośmiertne - stałe działy czasopisma przynoszą w tomach LXXX i LXXXI wiele cennych dla archiwistów informacji.

Izabella Borowicz
Warszawa

Przepisy o archiwach i działalności archiwalnej.
Wybór i opracowanie Jerzy Góral /według stanu
prawnego na dzień 31 października 1985 r./
CINTE. Warszawa 1985, s.119

Prezentowany zbiór przepisów archiwalnych ukazał się w 10 lat od wydania "Dokumentacji w zakładzie pracy. Przepisów kancelaryjnych i archiwalnych" Krzysztofa Radczuka.

W związku ze zmianami w polskim ustawodawstwie archiwalnym wynikającymi z uchwalenia ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach z 14 lipca 1983 r. konieczne stało się opracowanie nowego zbioru. Autor Jerzy Góral zawarł w nim podstawowe akty prawne z dziedziny działalności archiwalnej i funkcjonowania archiwów systematyzując je w trzech grupach. Część pierwsza zawiera podstawowe akty prawne regulujące podstawy działania, organizację i zasady prowadzenia działalności archiwalnej oraz organizację i kompetencje administracji centralnej w tym zakresie. Część druga obejmuje przepisy dotyczące zasad i trybu postępowania z materiałami archiwalnymi. Część trzecia zawiera przepisy dotyczące udostępniania materiałów archiwalnych.

Zbiór przeznaczony jest przede wszystkim dla kadry kierowniczej państwowych jednostek organizacyjnych, specjalistów ds. organizacji i zarządzania, archiwistów, pracowników służb informacyjnych. Przepisy te powinny zainteresować także tych wszystkich, dla których materiały archiwalne stanowią źródło informacji.

Barbara Kubiczek
Warszawa

Przepisy wykonawcze do ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach

W numerze 1-2/80-81/ "Archiwisty" opublikowano wykaz przepisów wykonawczych do ustawy, które ukazały się przed dniem 30 kwietnia 1985 r. Od ubiegłego roku do chwili oddania do druku niniejszego numeru biuletynu weszły w życie następujące przepisy wykonawcze do powołanej ustawy:

1. zarządzenie nr 32 Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 września 1985 r. w sprawie zasad i trybu gromadzenia, ewidencjonowania, kwalifikowania, klasyfikowania, brakovania oraz udostępniania, w tym też we współpracy międzynarodowej, materiałów archiwalnych, tworzących zasób archiwalny Archiwum Komitetu do Spraw Radia i Telewizji "Polskie Radio i Telewizja",
2. zarządzenie nr 28 Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 września 1985 r. w sprawie utworzenia Centralnego Ośrodka Informacji Archiwalnej /Dz.U.Nr 6, poz.29 z 25 września 1985 r./,
3. zarządzenie Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 25 lutego 1986 r. w sprawie szczegółowych zasad porządkowania oraz trybu przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych /Mon.Pol. Nr 4 poz.31 z 28 lutego 1986 r./.

Barbara Kubiczek
Warszawa

Wykaz przepisów metodycznych wydanych przez
Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych

Część druga

Część druga wykazu przepisów metodycznych stanowi kontynuację wykazu, opublikowanego w 1-2/80-81/ numerze "Archiwisty" i obejmuje następujące działy: C - pomoce ewidencyjno-informacyjne, D - udostępnianie państwowego zasobu archiwalnego, E - konserwacja państwowego zasobu archiwalnego¹.

Jednocześnie informujemy, że wymienione w części pierwszej wykazu /dział A, poz. 1/ zarządzenie nr 18 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 13 sierpnia 1958 r. w sprawie zasad przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych zostało zastąpione zarządzeniem Naczelnego Dyrektora AP z dnia 25 lutego 1986 r. w sprawie szczegółowych zasad porządkowania oraz trybu przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych /AP Nr 4, poz. 3 z 28 II 1986 r./.

Dział B wykazu /Opracowywanie państwowego zasobu archiwalnego/ uzupełniony został o pismo okólne nr 1 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 12 października 1985 r. w sprawie wprowadzenia wskazówek metodycznych dotyczących oceny i porządkowania akt osobowych okresu Polski Ludowej.

C. Pomoce ewidencyjno-informacyjne państwowego zasobu archiwalnego:

1. wytyczne w sprawie sporządzania inwentarzy książkowych dla zespołów /zbiorów/ przechowywanych w archiwach państwowych wprowadzone zarządzeniem nr 6 z dnia 19 marca 1960 r. /w części dotyczącej kancelarii akt spraw obowiązują wskazówki metodyczne wymienione w poz. 14 wykazu/;

2. zarządzenie nr 17^a z dnia 28 lipca 1960 r. w sprawie ewidencji materiałów archiwalnych przechowywanych poza archiwami państwowymi;

3. zarządzenie nr 49 z dnia 31 grudnia 1960 r. w sprawie przeprowadzania kontroli państwowego zasobu archiwalnego w archiwach państwowych;

4. projekt wytycznych w sprawie sporządzania sumariuszy dla zespołów i zbiorów przechowywanych w archiwach państwowych /wprowadzony pismem okólnym nr 3 z dnia 28 lutego 1961 r./;

5. projekt wytycznych do sporządzania indeksów archiwalnych /wprowadzony pismem okólnym nr 3 z dnia 28 lutego 1961 r./;

6. zarządzenie nr 10 z dnia 25 maja 1961 r. w sprawie ewidencji zasobu archiwalnego w archiwach państwowych;

7. pismo okólne nr 5 z dnia 29 maja 1965 r. w sprawie jednolitego trybu postępowania ze szczerbami zespołów;

8. zasady formułowania tytułów zespołów /zbiorów itp./ archiwalnych, których twórcy nosili nazwy obcojęzyczne /wprowadzone zarządzeniem z dnia 16 marca 1968 r./;

9. zarządzenie nr 19 z dnia 2 czerwca 1972 r. w sprawie prowadzenia kartoteki zespołów /zbiorów/ w archiwach państwowych;

10. wytyczne w sprawie opracowywania kart dokumentacyjnych /wprowadzone pismem z dnia 24 marca 1973 r./;

11. instrukcja w sprawie sporządzania indeksów do inwentarzy archiwalnych /wprowadzona zarządzeniem nr 3 z dnia 26 stycznia 1974 r./;

12. zarządzenie nr 18 z dnia 1 sierpnia 1974 r. dotyczące zasad opracowania przewodnika po zespole /zbiorze/ archiwalnym;

13. pismo okólne nr 4 z dnia 12 czerwca 1982 r. w sprawie wprowadzenia wskazówek metodycznych dotyczących opracowywania przewodników po zasobie archiwum;

14. zarządzenie nr 23 z dnia 28 maja 1984 r. w sprawie wprowadzenia wskazówek metodycznych do sporządzania inwentarzy

archiwalnych zespołów /zbiorów/ akt wytworzonych w okresie kancelarii akt spraw /XIX-XX w./.

D. Udostępnianie państwowego zasobu archiwalnego:

1. zarządzenie nr 21 z dnia 5 września 1958 r. w sprawie wydawania zainteresowanym osobom oryginałów ich dokumentów osobistych z akt archiwalnych oraz w sprawie udostępniania materiałów archiwalnych dotyczących osób żyjących;

2. zarządzenie nr 18 z dnia 16 października 1965 r. w sprawie regulaminu udostępniania materiałów archiwalnych do celów wystawowych;

3. zarządzenie nr 6 z dnia 6 marca 1968 r. w sprawie trybu przekwalifikowania /odtajnienia/ materiałów archiwalnych;

4. zarządzenie nr 6 z dnia 7 marca 1972 r. w sprawie znakowania materiałów archiwalnych;

5. pismo okólne nr 9 z dnia 8 maja 1974 r. w sprawie przeprowadzania kwerend w archiwach państwowych;

6. zarządzenie nr 14 z dnia 24 września 1976 r. w sprawie opłat za usługi archiwalne świadczone na rzecz cudzoziemców;

7. pismo okólne nr 7 z dnia 20 maja 1977 r. w sprawie udostępniania materiałów archiwalnych nauczycielom studiującym w szkołach wyższych;

8. zarządzenie nr 11 z dnia 18 maja 1977 r. w sprawie wprowadzenia regulaminów dotyczących udostępniania materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych archiwów państwowych.

E. Konserwacja państwowego zasobu archiwalnego:

1. wytyczne w sprawie konserwacji zapobiegawczej materiałów archiwalnych i mikrofilmów /wprowadzone zarządzeniem nr 3 z dnia 29 lutego 1972 r./.

¹ Przepisy zostały w 1976 r. zebrane przez dr Marię Lewandowską i mgr Danutę Rocką w ruchomy zbiór /powielany/, uzupełniany w miarę ukazywania się nowych przepisów. Układ zbioru - tematyczny /pięć działów/.

Joanna Szafron

Koszalin

25-LECIE ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W KOSZALINIE

W dniu 17 kwietnia 1985 r. odbyło się w Koszalinie uroczyste zebranie naukowe z okazji 25-lecia działalności Archiwum Państwowego. W zebraniu uczestniczyli: kierownik Zakładu Naukowego Archiwistyki NDAP doc.dr Bolesław Woszczyński, przedstawiciele władz miejskich i środowisk naukowych oraz członkowie Oddziału SAP. Długoletnia pracownica Archiwum Elżbieta Kuśnierska otrzymała Złoty Krzyż Zasługi jako wyraz uznania za wzorowo prowadzoną kancelarię i archiwum zakładowe.

Słowa wstępne wygłosił dyrektor dr Adam Wirski przedstawiając dzieje Archiwum, jego znaczenie w regionie. Przypominał sylwetki "pionierów" archiwistyki koszalińskiej, do których zaliczył prof. Bogusława Drewniaka, pierwszego dyrektora Wojewódzkiego Archiwum Państwowego archiwistów: mgra Adama Muszyńskiego i mgr Krystynę Muszyńską oraz pracowników archiwalnych Bronisławę Horbacz i Wojciecha Jeziorowskiego.

Referat obejmujący charakterystykę źródłową akt Zarządu Miejskiego i Miejskiej Rady Narodowej w Koszalinie z lat 1945-1950 wygłosił mgr Waldemar Chlistowski. Ponadto wygłoszono dwa komunikaty: mgr Adam Muszyński poinformował o najstarszych planach Koszalina a mgr Krystyna Muszyńska omówiła stan obecny i zadania koszalińskiej służby archiwalnej.

W imieniu środowiska archiwalnego podziękowali za wieloletnią działalność pracownikom Archiwum jego użytkownicy: dr Andrzej Zientarski, kierownik Biura Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich - Instytutu Pamięci Narodowej w Koszalinie oraz dr Stanisław Szała, dyrektor Koszalińskiego Ośrodka Naukowo-Badawczego. Do życzeń dołączył się doc.dr Stanisław Woszczyński, przekazując zebrany gratulacje od Naczelnego Dyrektora

Archiwów Państwowych.

Z okazji obchodów 25-lecia Archiwum Państwowego w Koszalinie zorganizowano wystawę okolicznościową.

SPRAWY ORGANIZACYJNE SAP

KRONIKA STOWARZYSZENIA

W dniu 25 lutego 1985 r. obradowało Prezydium ZG. W toku obrad omówiono przygotowania do I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich w Przemyślu, ustalono skład Komitetu Organizacyjnego, tematy referatów plenarnych i sekcji oraz projekt programu.

x

Dnia 12 marca 1985 r. przewodniczący ZG, kol. M. Motas został przyjęty przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych prof. dr M. Wojciechowskiego, któremu przekazał notatkę informacyjną o przygotowaniach i programie I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych wyraził pełne poparcie dla idei zwołania zjazdu.

x

W dniu 30 maja 1985 r. odbyło się posiedzenie Komitetu Organizacyjnego I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich, na którym omawiano sprawy ogólne dotyczące Zjazdu oraz program sekcji.

x

W dniu 20 listopada 1985 r. odbyło się II posiedzenie Komitetu Organizacyjnego I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich, na którym przedstawiono informację przewodniczących sekcji o stanie przygotowań referatów i komunikatów oraz przedyskutowano i zatwierdzono tekst odezwy zjazdowej.

x

Dnia 23 października 1985 r. odbyło się posiedzenie Prezydium ZG z udziałem przewodniczącego Głównej Komisji Rewizyjnej i członków Zarządu Warszawskiego, na którym przedyskutowano działalność Oddziału Warszawskiego i zamierzenia na przyszłość oraz odpowiedzi Zarządu udzielone na kwestionariusz ZG.

x

W dniu 17 grudnia 1985 r. obradowało Prezydium ZG, na którym omówiono i zatwierdzono projekt odezwy I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich oraz sprawy związane z wydawaniem "Archiwisty".

III PLENARNE POSIEDZENIE ZG SAP

W dniu 13 czerwca 1985 r. w Warszawie odbyło się III posiedzenie plenarne ZG SAP. Ze względu na tematykę obrad posiedzenie miało charakter rozszerzony. Poza członkami ZG i przewodniczącym Głównej Komisji Rewizyjnej w posiedzeniu brali udział Przewodniczący Zarządów Oddziałów.

Porządek dzienny obejmował n.i.n..

1. Informację Prezydium ZG z działalności SAP w okresie między II a III posiedzeniem plenarnym.
2. Przyjęcie sprawozdania finansowego SAP za 1984 r.
3. Sprawy wydawnicze Stowarzyszenia.
4. Dyskusja.
5. Sprawy różne i wolne wnioski.

Informację o działalności SAP w okresie od 12 grudnia 1984 do 13 czerwca 1985 r. przedstawił sekretarz generalny, kol. W. Kroczkowski. Prace Prezydium koncentrowały się wokół zagadnień: 1/ I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich, 2/ spraw wydawniczych, 3/ działalności Zarządów Oddziałów i ich kontaktów z ZG, 4/ spraw bieżących.

Uchwałą plenum ZG z 12 grudnia 1984 r. Prezydium zostało zobowiązane do przygotowania projektu programu I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Na posiedzeniu ZG w dniu 25 lutego 1985 r. opracowany projekt programu został przyjęty i następnie przesłany członkom Komitetu Organizacyjnego i zarządom Oddziałów SAP z prośbą o nadesłanie uwag i wniosków. 12 marca 1985 r. przewodniczący ZG SAP, kol. H. Kotas złożył wizytę Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych, prof. dr H. Wojciechowskiemu, któremu przekazał notatkę informacyjną dotyczącą Zjazdu. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wyraził pełne poparcie dla

projektu programu Zjazdu i obiecał pomoc w zakresie przyznania środków finansowych. W dniu 24 kwietnia 1985 r. delegacja w składzie: doc.dr M.Motas, dr J.Jakubowski, dr Z.Konieczny, prof.dr hab. Z.Perzanowski i doc.dr hab. E.Potkowski złożyła wizytę i Sekretarzowi KW PZPR w Przemyślu tow. Z.Czechowi i przedstawiła projekt programu I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich oraz propozycję jego odbycia w Przemyślu. I sekretarz KW PZPR w Przemyślu wyraził pełną aprobatę na zorganizowanie Zjazdu w Przemyślu. 30 maja 1985 r. odbyło się posiedzenie Komitetu Organizacyjnego, na którym omówiono propozycję referatów i komunikatów w sekcjach i przyjęto, że I Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich odbędzie się 27-29 sierpnia 1986 r. w Przemyślu.

Referując sprawy wydawnicze stowarzyszenia, kol. W.Mroczkowski poinformował o ukazaniu się "Archiwisty" nr 3/4 za 1983 r. oraz omówił tok prac nad Słownikiem Biograficznym Archiwistów, który jest w opracowaniu redakcyjnym i na początku października przekazany zostanie do druku. Powołano nowe kolegium redakcyjne "Archiwisty" w składzie: M.Motas, J.Borowicz, B.Kubiczek i J.Jakubowski.

Do najbardziej aktywnych w omawianym okresie należały Oddziały: w Przemyślu, Łodzi, Poznaniu, Kielcach i Wrocławiu. Oddziały w Przemyślu i Poznaniu przeprowadziły zebrania sprawozdawczo-wyborcze, a pozostałe dokonają tego w najbliższym czasie.

Sprawy finansowe referowała kol. E.Zaorska - skarbnik ZG SAP. Przedstawiła ona także wstępny preliminarz budżetowy I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich.

W dalszym ciągu posiedzenia odbyła się dyskusja, w której zabierali głos kol. kol.: J.Jakubowski, Z.Pabisz, A.Tomczak, B.Woszczyński. W toku dyskusji omawiano kwestie wydawnicze a także sprawy związane ze zwołaniem I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Uchwalono przyjęcie informacji Prezydium ZG oraz zamknięcie rachunków z działalności finansowej Stowarzyszenia za 1984 r. Postanowiono odbyć następne posiedzenie plenarne ZG w jesieni 1985 r. w Łodzi.

IV PLENARNE POSIEDZENIE ZG SAP

W dniu 27 listopada 1985 r. w Łodzi odbyło się IV posiedzenie plenarne ZG SAP. Miało ono charakter uroczysty, gdyż odbyło się z okazji 20-lecia istnienia Stowarzyszenia. Obecni byli członkowie ZG, przewodniczący Głównej Komisji Rewizyjnej i zaproszeni goście.

Porządek dzienny obejmował m.in.:

1. Dekorację członków SAP odznaczeniami państwowymi.
2. Wygłoszenie okolicznościowych referatów przez kol. Z.Kolankowskiego o działalności SAP na terenie kraju i kol. Z.Konickiego o pracy Oddziału SAP w Łodzi.
3. Informację Prezydium ZG z działalności SAP w okresie między III a IV posiedzeniem plenarnym.
4. Zatwierdzenie preliminarza budżetowego SAP za 1986 r.
5. Dyskusję.
6. Sprawy różne i wolne wnioski.

Podczas obrad plenarnych ZG zasłużeni działacze SAP z całego kraju udekorowani zostali wysokimi odznaczeniami państwowymi. Rada Państwa na wniosek ZG SAP przyznała: I. Wojciechowskiej /Warszawa/ i J.Grzeczynskowi /Łódź/ - Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski; S.Mika /Kraków/ i A.Mięcek /Przemyśl/ - Złoty Krzyż Zasługi; K.Mobisowi /Kielce/ i Z.Talarkiewiczowi /Wrocław/ - Srebrny Krzyż Zasługi; B.Bogusła /Przemyśl/ i W.Głębińskiej /Wrocław/ - Brązowy Krzyż Zasługi. Rada Państwa przyznała także, na wniosek Federacji Stowarzyszeń Kulturalnych w Łodzi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski kol. Z.Konickiemu, przewodniczącemu Zarządu Oddziału SAP w Łodzi.

Ponadto Rada Państwa przyznała kilku pracownikom archiwów Medal 40-lecia PRL.

Sekretarz generalny SAP kol. W. Mroczkowski przedstawił informację Prezydium z działalności SAP w okresie od 13 czerwca do 27 listopada 1985 r. Działalność Prezydium koncentrowała się wokół następujących głównych zagadnień: 1/ Zjazdu Archiwistów Polskich, 2/ problemów wydawniczych, 3/ spraw bieżących.

W dniu 20 listopada 1985 r. odbyło się II posiedzenie Komitetu Organizacyjnego Zjazdu Archiwistów Polskich, na którym przewodniczący poszczególnych sekcji złożyli sprawozdanie ze stanu przygotowań referatów i komunikatów oraz przedyskutowano i zatwierdzono tekst projektu odezwy zjazdowej. Poinformowano, że oddziały w Białymstoku, Krakowie i Wrocławiu odbyły zebrania sprawozdawczo-wyborcze. W sprawach wydawniczych kol. W. Mroczkowski poinformował, że ukazały się nr 1/2 i 3/4 "Archiwisty".

Kol. E. Zaorska omówiła stan finansowy i przedstawiła projekt budżetu SAP na 1986 r., a także projekt budżetu I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Zebrani uchwalili zatwierdzenie preliminarza SAP na 1986 r. i przyjęli do wiadomości projekt budżetu I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich.

W dalszym ciągu posiedzenia odbyła się dyskusja, w której głos zabierali kol. kol.: J. Jakubowski, Z. Kolankowski, M. Notas i E. Zaorska. Omawiano sprawy związane z wydaniem Słownika biograficznego archiwistów, wypłacaniem honorariów za artykuły publikowane na łamach "Archiwisty", sprawę wysokości składek wnoszonych przez uczestników I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich oraz problemy związane z przygotowaniem referatów i komunikatów.

Z okazji 20-lecia Stowarzyszenia zebrani w przyjętej uchwale wyrazili uznanie i szacunek wszystkim Koleżankom i Kolegom, którzy przyczynili się do powstania SAP oraz czynnie w nim działali i działają, a także złożyli gratulacje odznaczonym.

Plenum przyjęło sprawozdanie Prezydium ZG i preliminarz budżetowy SAP na 1986 r., a także wyraziło podziękowanie Zarządowi Oddziału SAP w Łodzi za zorganizowanie uroczystego posiedzenia poświęconego 20-leciu istnienia SAP.

Uchwała IV plenarnego posiedzenia Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich odbyłego w Łodzi dnia 27 listopada 1985 r.

1. Zarząd Główny SAP zebrany z okazji 20-lecia istnienia Stowarzyszenia składa wyrazy uznania i szacunku tym wszystkim Koleżankom i Kolegom, którzy przyczynili się do powstania Stowarzyszenia oraz czynnie w nim działali i działają.

2. W związku z przyznaniem przez Radę Państwa PRL odznaczeń dla działaczy Stowarzyszenia, Zarząd Główny SAP składa gratulacje wyróżnionym z tej okazji Koleżankom i Kolegom.

3. Plenarne posiedzenie ZG SAP wyraża podziękowanie Zarządowi Łódzkiemu Stowarzyszenia Archiwistów Polskich za zorganizowanie uroczystego posiedzenia poświęconego 20-leciu istnienia SAP.

4. Plenum ZG SAP przyjmuje do aprobowanej wiadomości sprawozdanie prezydium ZG z działalności za okres między III a IV plenarnym posiedzeniem, tj. między 13 czerwca a 27 listopada 1985 r.

5. Plenum ZG SAP zatwierdza preliminarz budżetowy Stowarzyszenia na rok 1986 oraz przyjmuje do wiadomości preliminarz budżetowy Pierwszego Powszechnego Zjazdu Archiwistów.

6. Plenum ZG SAP aprobuje decyzję prezydium ZG w sprawie opłacania tekstów publikowanych na łamach "Archiwisty".

7. Plenum ZG SAP upoważnia Sekretarza Generalnego do rozesłania oddziałom SAP wydawnictw będących w magazynie SAP.

8. Plenum ZG SAP zatwierdza protokół z III posiedzenia plenarnego ZG.

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
w Kielcach
Oddział w Pińczowie
ul. Batalionów Chłopskich 32

394
10-02

Zdzisław Konicki
Łódź

XX-LECIE STOWARZYSZENIA ARCHIWISTÓW POLSKICH
W ŁODZI

Rocznice, jubileusze - są zawsze w każdej organizacji i każdym stowarzyszeniu mile widziane, nie tylko ze względu na wyróżnienia, odznaczenia - pamięć i ocenę władz, ale również na możliwość własnej oceny przebytej, trudnej nieraz drogi.

Przy takiej okazji zastanawiamy się, jakie były początki naszego stowarzyszenia, jakich ustrzec się błędów, jak działamy dziś i co nam przyjdzie uczynić jutro dla dobra zasad i idei, która łączy członków, dla pożytku szerszego ogółu.

Podobnie jak i w innych oddziałach wojewódzkich, tak i w Łodzi - Stowarzyszenie opiera swą pracę na działalności społecznej swych członków, która miała w łódzkim środowisku archiwalnym stałą tradycję.

W latach 1946-1951 pracownicy Archiwum Miejskiego działali w Kole Łódzkim - Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich. Od 1951 do 1982 r. wszyscy pracownicy Archiwum Państwowego Wojewódzkiego w Łodzi należeli do Związku Nauczycielstwa Polskiego. Trwała tu zawsze ożywiona działalność kulturalno-oświatowa i turystyczna.

Kilku pracowników Archiwum posiada do dzisiaj powiązania z oświatą i kulturą.

W dniu 18 września 1964 r. dziewiętnastu pracowników ówczesnego Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Łodzi, siedmiu pracowników archiwów powiatowych naszego województwa i dwóch pracowników archiwów zakładowych - zadeklarowało się jako członkowie Stowarzyszenia Archiwistów Polskich. Od początku organizacją Oddziału Łódzkiego energicznie zajęła się Anna Rynkowska - były pedagog i historyk łódzki.

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
w Łodzi
Oddział w Pinczowie
ul. Wolności 33
50-003

Właściwa działalność rozpoczęła się dopiero po marcu 1965 r., tj. po Pierwszym Ogólnopolskim Zjeździe Stowarzyszenia. Od tego też roku rozpoczęto pobieranie składek. W tymże czasie SAP Łódzki zarejestrowano w Wydziale Spraw Wewnętrznych Dzielnicy Łódź-Śródmieście. W ten sposób samodzielna działalność społeczna stała się faktem. Prezesami Oddziału byli kolejno: Bolesław Pełka /1965-1967/, Czesława Włodarska /1967-1972/, Danuta Gondko /1972-1976/, Zofia Dzięwińska /1976-1980/, Jan Kozłowski /1980-1983/.

Od kwietnia 1983 r. skład Zarządu Oddziału przedstawiał się następująco: Zdzisław Konicki - przewodniczący, Barbara Deredas - wiceprzewodnicząca, Iwona Lewandowska - sekretarz, Wiesława Durys - skarbnik, Elżbieta Sokołowska, Iryda Koško, Elżbieta Wrzawińska, Jadwiga Sałagacka - członkowie. Tylko dwie osoby z tego grona pracują w Archiwum Państwowym. Reszta to archiwisci zakładowi.

W wyniku zmiany pracy lub choroby, na początku 1985 r. z Zarządu odeszły I. Lewandowska i E. Wrzawińska. Na ich miejsce Zarząd dokooptował Jana Grzelczyka - dyrektora Archiwum Państwowego w Łodzi i Halinę Pawlak z Archiwum "Agroprojektu".

O ile w pierwszym pięcioletnim istnieniu Oddziału SAP przewagę ilościową stanowili pracownicy Archiwum Państwowego, to od lat piętnastu większość członków Stowarzyszenia pochodzi z archiwów zakładowych./aktualnie Oddział liczy 72 członków/. Oni też posiadają większość w Zarządzie. Na jego zebraniach jest zawsze pełna frekwencja. Zebrani tych odbyło się: dwa w 1983 r., pięć w 1984 r. i dziewięć w jubileuszowym roku 1985. Na ich tematykę złożyły się sprawy dotyczące: planów pracy i sprawozdań, ruchu członków, działalności finansowej Oddziału i in.

Zarząd organizował także zebrania ogólne /nawet otwarte/ członków Oddziału: trzy w 1983 r., pięć w 1984 r., cztery w 1985 r. Urządził także trzy wycieczki krajoznawczo-historyczne /pieszo i autokarem/ po Łodzi oraz jedną do archiwów Łowicza i Warszawy/.

Nasze imprezy, a więc odczyty połączone z dyskusją i wspomniane wycieczki poglądowe, to praca społeczna polegająca na realizowaniu celów statutowych Stowarzyszenia poprzez: propagowanie wśród społeczeństwa zagadnień ochrony dokumentów zapoz-

nawanie coraz szerszych kręgów z aktualnymi przepisami archiwalnymi, podwyższanie efektywności pracy archiwistów zatrudnionych w archiwach różnych rodzajów oraz dążenie do integracji łódzkiego środowiska archiwalnego. Zarząd i aktywiści wokół niego zgromadzeni starają się rozwijać działalność nad stałym podnoszeniem rangi zawodu archiwisty w społeczeństwie w ogóle, a archiwisty zakładowego w instytucji, fabryce w szczególności.

Swoje refleksje o SAP w Łodzi w pierwszych i ostatnich latach minionego 20-lecia kończą stwierdzeniem, iż aktualnie znajdujemy zrozumienie, pomoc Dyrekcji Archiwum Państwowego. Dzięki dobrej współpracy, wspólnie dążymy do uzniesienia społeczeństwu, jaką wartość ma dokument archiwalny, który jest elementem kultury narodowej.

Mamy dobre kontakty z prasą, władzami miejskimi, z Wydziałem Kultury i Sztuki Urzędu miasta Łodzi. Wspólnie z nimi podzielamy troskę o archiwalia i rozwój archiwów.

Pozytywną ocenę pracy społecznej, kulturalnej i zawodowej ze strony władz widzimy w poparciu starań o uzyskanie nowych pomieszczeń dla Archiwum Państwowego. Zrozumienie i docenianie, o którym tu mowa, będzie bodźcem do dalszej pracy, powiększania ilości członków Stowarzyszenia oraz rozwijania nowych form działalności. Pomocną będzie dla nas także inspiracja ZG SAP oraz współpraca z Federacją Stowarzyszeń Kulturalnych w Łodzi.

Kończąc, pragnę poinformować, że w dniu 23 września 1985 r. odbyło się w Łodzi z okazji XX-lecia SAP - uroczyste zebranie Oddziału z udziałem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych - prof. dr hab. Mariana Wojciechowskiego, Głównego Konserwatora Zabytków m. Łodzi i województwa mgr Wojciecha Walczaka i miejscowych władz polityczno-administracyjnych w obecności członka Zarządu Głównego dr Jerzego Pabisza. Na zebraniu tym podsumowaliśmy dorobek naszego Oddziału. Najbardziej zasłużeni archiwiści - członkowie SAP zostali uhonorowani: dziesięć osób Medalami 40-lecia PRL i osiem osób Odznaką Honorową "Za Zasługi dla Archiwistyki".

Wręczone na IV posiedzeniu plenarnym ZG SAP, które odbyło się w Łodzi dnia 27 listopada 1985 r., wysokie odznaczenia państwowe przyczynią się do dalszej aktywizacji łódzkiego środowiska archiwalnego.

Załącznik

Wykaz zebrań ogólnych Oddziału SAP w Łodzi w latach 1983-1985

1983 r.

1. 26 maj - referat pt. "Zagłada Żydów w tzw. Kraju Warty" oraz sprawozdanie z Międzynarodowej Sesji Naukowej /14-17 kwiecień 1983 r. w Warszawie/ poświęconej hitlerowskiej polityce ludobójstwa - mgr Julian Baranowski.
2. 11 październik - ustawa o pracownikach państwowych - referował dr Jan Grzelczyk; "Ustawa o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach" z 1983 r. - pozytyw i negatywy - referat doc. dr Mieczysława Bandurki.
3. 16 grudzień - prelekcja pt. "Zarys dziejów Łodzi, Łódź w baśni, legendzie, anegdocie" - Zdzisław Konicki.

1984 r.

1. 10 luty - zebranie ogólnoinformacyjne, wybór delegatów na VII Krajowy Zjazd Delegatów SAP w Warszawie.
2. 27 marzec - referat pt. "Niektóre problemy opracowywanych słowników terminologii archiwalnej" - doc. dr Bolesław Woszczyński.
3. 27 wrzesień - sprawozdanie z przebiegu VII Krajowego Zjazdu Delegatów SAP w Warszawie i sprawozdanie z wy-

cieczki do Warszawy /dnia 4 maja/ - Z.Konicki;
informacja o obchodach 40-lecia PRL i VI Tygodnia Archiwów Polskich - J.Grzelczyk.

4. 19 październik - referat pt. "Zarządzenia wykonawcze do ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach" - mgr Danuta Gondko.
5. 14 grudzień - referat pt. "Zasób biblioteczny Archiwum Państwowego w Łodzi" - Maria Redel.

1985 r.

1. 18 styczeń - referat pt. "Z dziejów okupacji Łodzi i regionu 1939-1945" - J.Baranowski.
2. 25 kwiecień - referat pt. "Archiwa zakładowe - ocena środków ewidencyjno-informacyjnych w archiwach instytucji łódzkich posiadających INTE" - mgr Jadwiga Sałagacka.
3. 28 maj - prelekcja pt. "Podstawowe zagadnienia konserwacji archiwalnej /założenia i praktyka na przykładzie APŁ/" - Z.Konicki.
4. 23 wrzesień - referat pt. "Znaczenie źródeł archiwalnych dla nauki i gospodarki narodowej" - dr Jerzy Pabisz;
referat pt. "Szkic historyczny SAP w Łodzi /1965-1985/" - D.Gondko.

Z ZAŁOŻEJ KARTY

Michał Antonów

1903 - 1985

Dnia 23 września 1985 r. zmarł w Katowicach dr Michał Antonów, historyk i archiwista, organizator Archiwum Akt Dawnych Województwa Śląskiego i następnie Archiwum Państwowego w Katowicach, jego długoletni dyrektor i pracownik naukowo-badawczy.

Urodzony 15 września 1903 r. we Lwowie, uczęszczał tam do Gimnazjum im. Jana Długosza. Studia historyczne odbył na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Był asystentem w katedrze historii Polski prof. dra Stanisława Zakrzewskiego. Kształcił się również na uniwersytetach w Belgradzie i Zagrzebiu oraz w Państwowej Akademii Handlowej we Lwowie. Po otrzymaniu w 1931 r. stopnia doktora filozofii na podstawie pracy pt. "Stanisław Koniępcowski, hetman koronny a Kozacyzna /1617-1646/" pracował jako archiwista Towarzystwa Badania Historii Obrony Lwowa i nauczyciel historii w Państwowym Gimnazjum VIII im. Króla Kazimierza Wielkiego we Lwowie.

Powołany do zorganizowania powstałego w 1932 r. Archiwum Akt Dawnych Województwa Śląskiego w Katowicach, był jednocześnie jego kierownikiem do wybuchu II wojny światowej. Brał udział w kampanii wrześniowej a następnie w tajnym nauczaniu we Lwowie i Rzęnie Polskiej, gdzie pracował również w piekarni, a w latach 1944-1945 jako nauczyciel geografii w radzieckiej szkole średniej z polskim językiem nauczania. Od listopada 1945 r., do przejścia w 1970 r. w stan spoczynku, kierował Archiwum Państwowym w Katowicach, następnie od 1972 r. z małą przerwą pracował niemal do końca życia w niepełnym wymiarze godzin w charakterze kustosa w bądzińskim Oddziale tego Archiwum. W latach 1946-1950 uczył m.in. stenografii w Państwo-

wym Liceum Spółdzielczym w Katowicach, od r. 1958 do 1966 r. wykładał archiwistykę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Katowicach.

W 1946 r. w trakcie poszukiwań archiwaliów, wywiezionych przez władze okupacyjne z Archiwum w Katowicach, odnalazł na Opolszczyźnie i uratował przed zniszczeniem wiele cennych materiałów. Zorganizował sieć powiatowych archiwów państwowych w ówczesnym województwie katowickim. Czynił przez wiele lat usilne starania o budowę gmachu dla Archiwum Państwowego w Katowicach. Był członkiem Centralnej Komisji Metodycznej i Rady Archiwalnej Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, brał czynny udział w sesjach krajowych oraz międzynarodowych konferencjach historyków polskich i czeskich. Był autorem prac historycznych i archiwalnych. Poświęcał wiele czasu działalności popularyzatorskiej, wykorzystując w tym celu prasę, radio, telewizję oraz zebrania i konferencje urządzane przez różne instytucje i urzędy. Był czynnym członkiem organizacji naukowych i społecznych, m.in. Komisji Historycznej Instytutu Śląskiego, Rady Naukowej Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego w Katowicach, Wojewódzkiej Rady Kultury, Rady Redakcyjnej czasopisma "Zaranie Śląskie", pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Koła Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich i Oddziału FTH w Katowicach, był przewodniczącym sekcji archiwalnej i członkiem komisji rewizyjnej tego Oddziału. Po zorganizowaniu w 1965 r. w Katowicach Oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, sprawował do 1969 r. funkcję jego pierwszego przewodniczącego.

Został wyróżniony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem 10-lecia Polski Ludowej, Odznaką Tysiąclecia, Odznaką Zasłużony Działacz Kultury oraz odznakami honorowymi: "Za Zasługi dla Archiwistyki" i "Zasłużony Pracownik Państwowy" a także Złotą Odznaką Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego.

Był dobrym organizatorem i życzliwym zwierzchnikiem, człowiekiem wielkiej wiedzy, głębokiego umysłu, niezwykle skromności i prawego charakteru, zawsze gotowym do niesienia pomocy. Cechowała Go niezmierna rzetelność i sumienność w wykonywaniu obowiązków. Rozostawił po sobie głęboki żal i trwałą pamięć.

Ludwik Domański

Jadwiga Karwasirska

1900 - 1986

Z odejściem Profesor Jadwigi Karwasirskiej zabrakło najmocniejszego żywego ogniwa, które łączyło nas z Archiwum Głównym Akt Dawnych, tym sprzed jego bezprzykładnego zniszczenia we wrześniu 1944 r. i z lat mozolnej odbudowy jego zasobu po wojnie. Z Archiwum Głównym łączyło ją 28 lat pracy, rozpoczętej wkrótce po studiach w 1924 r., przerwanej nie z Jej woli w 1951 r. Jak nikt znała dawny zasób Archiwum i jego skomplikowane problemy. Rozległą, podbudowaną praktyką wiedzę archiwalną łączyła z głęboką erudycją historyczną. Była niezastąpionym znawcą najstarszych dokumentów państwowości i kultury polskiej. W dziedzinach, które uprawiała, a oprócz archiwistyki były to mediewistyka, nauki pomocnicze historii i edytorstwo źródeł, osiągnęła prawdziwe mistrzostwo. Profesor Jadwiga Karwasirska była człowiekiem całkowicie oddanym nauce, uczoną dużego formatu, wychowawcą kilku pokoleń historyków i archiwistów.

Urodziła się 6 stycznia 1900 r. w Radomsku w rodzinie nauczycielskiej. Po otrzymaniu świadectwa dojrzałości w 1918 r. w gimnazjum Wacławy Chrzanowskiej w Częstochowie rozpoczęła studia w odrodzonym Uniwersytecie Warszawskim. Studiowała filologię klasyczną i historię, w zakresie której w 1924 r. obroniła pracę doktorską pt. "Śsiedztwo kujawsko-krzyżackie 1235-1343". Monografia ta, drukowana kilka lat później, do dzisiaj zachowała swą wartość. Od razu po studiach dr Karwasirska trafiła do Archiwum Głównego wkrótce stając się jedną z najważniejszych jego pracowników naukowych i badawczych. Pracowała głównie nad aktami skarbowymi dawnej Rzeczypospolitej, którym poświęciła osobne studium ogłoszone w "Rocznikach Komisji Historycznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego" /1929/ oraz mniejsze artykuły w "Archeionie". Zajmowała się także dokumen-

tami Archiwum Koronnego. W wyniku tych prac powstała przedstawiona na V Zjeździe Historyków Polskich próba odtworzenia całości archiwów okresu staropolskiego. Duży wpływ naukowy wywarł na nią ówczesny dyrektor Archiwum Głównego prof. Józef Siemieński, który uczulił ją na zagadnienia historii prawa i ustroju. Z oddaniem pracując w Archiwum dr Karwasińska rozwijała także prace badawcze i edytorskie; uwieńczeniem tych ostatnich było wzorowe wydawnictwo źródłowe do dziejów stosunków polsko-krzyżackich "Lites ac res gestae inter Polonos Ordinemque Cruciferorum" tom III /1935/. Opracowała monografię najstarszych dziejów szpitala św. Ducha w Warszawie /1938/, ogłaszała też mniejsze prace. Od 1930 r. prowadziła ćwiczenia z paleografii i nauk pomocniczych historii w Uniwersytecie Warszawskim. Była członkiem Towarzystwa Miłośników Historii /Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Historycznego/ oraz Komisji Historycznych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i Polskiej Akademii Umiejętności.

Wszystkie te harmonijnie prowadzone prace zakłóciła, ale przecież nie całkiem przerwała wojna. Już w grudniu 1939 r. gdy stało się to możliwe, powróciła do pracy w Archiwum Głównym a w 1941 r. podjęła zajęcia na tajnym Uniwersytecie Warszawskim, do którego wprowadził ją Tadeusz Manteuffel. W pamięci swoich słuchaczy z tamtych lat zapisała się swą cichą odwagą i bezgranicznym poświęceniem sprawom nauczania. W Archiwum Głównym zasadnicze działania skupiły się wówczas na uzasadnianiu niepożyczeńności jego historycznego zasobu wobec roszczeń archiwów niemieckich oraz na zabezpieczaniu akt przed możliwym zniszczeniem. Ani jednego ani drugiego zagrożenia nie udało się uniknąć, co bardzo głęboko przeżyła.

Popowstaniowy exodus mieszkańców Warszawy zawiódł ją w listopadzie 1944 r. do Piotrkowa, gdzie rozpoczęła pracę w tamtejszym Archiwum. Do zgliszcz Archiwum Głównego powróciła już na początku marca 1945 r. czynnie włączając się w budowanie od nowa jego zasobu. Brała udział we wszystkich ważniejszych pracach Archiwum Głównego, najwięcej uwagi poświęcając jego bezlitośnie uszczuplonemu działowi staropolskiemu, zwłaszcza Archiwum Koronnemu, aktom skarbowym, dyplomom. W 1946 r. przepro-

wadziła habilitację w Uniwersytecie Warszawskim, w jego Instytucie Historycznym podjęła też zajęcia dydaktyczne. W tym czasie pracowała społecznie w Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich. Pełną zaangażowania pracę w Archiwum Głównym zmuszona była przerwać w lipcu 1951 r., odsunięta od swego warsztatu z gruntu niesłuszną, krzywdzącą opinią polityczną. Toteż już spoza AGAD-u podjęła się opracowania znacznej części tomu III "Strat archiwów i bibliotek warszawskich", poświęconego stratom Archiwum Głównego /1957/ oraz redakcji tomu I jego "Przewodnika po zespołach" /1958, II wydanie 1975/. Obie prace, oparte na znakomitej znajomości zasobu Archiwum i dziejów ustroju Rzeczypospolitej, stanowią wzór opracowań i pomocy archiwalnych. Dano jej też satysfakcję współredagowania "Księgi Pamiątkowej 150-lecia Archiwum Głównego" /1958/, w której zarysowała dzieje tej instytucji w latach 1920-1939, wzbogacone własnym, ciepłym wspomnieniem konstytuujących ją zbiorów, ludzi i miejsca.

W 1951 r. rozpoczęła pracę w Kierownictwie Badań nad Początkami Państwa Polskiego, w jego pracowni edytorskiej, następnie związała się krótko z Instytutem Historii Kultury Materialnej PAN. Głównym jej zajęciem, kontynuowanym następnie w Instytucie Historii PAN, było przygotowanie krytycznej edycji Żywotów św. Wojciecha w ramach szerszego programu wydania źródeł objaśniających początki państwa polskiego. Była to praca bardzo żmudna z uwagi na dużą liczbę zachowanych przekazów tekstu, wymagająca wielkiej erudycji i doskonałego przygotowania warsztatowego. W jej opracowaniu ukazały się jako kolejne tomy nowej serii "Monumenta Poloniae Historica" oba "Żywoty św. Wojciecha, biskupa i męczennika" - pierwszy /Vita prior/ i drugi, napisany przez Brunona z Kwerfurtu /1962, 1969/. W związku z tymi edycjami ogłosiła gruntowne i obszerne studium o rękopiśmiennych, filologicznych i historyczno-literackich problemach "Żywotów" oraz rozprawę o miejscu Drzwi Gnieźnieńskich w rozwoju legendy o św. Wojciechu. Kolejnymi źródłami, które wydała w nowej serii "Monumentów" były "Żywot pięciu braci pustelników Brunona z Kwerfurtu oraz list tegoż Brunona do króla Henryka /1973/, zamykające zespół pism poświęconych dziejom św. Wojciecha i podjętej przez jego przyjaciół i wielbicieli idei chrystianizacji obszarów północno-wschodniej Europy. Była też

autorką studiów poświęconych dziejom wczesnego państwa polskiego w świetle hagiografii oraz artykułów i recenzji z zakresu źródłoznawstwa i nauk pomocniczych historii. Wszystkie Jej prace odznaczają się wnikliwością, precyzją i rzetelnością informacji, krytycznością i umiarem w ocenie.

Wysokie kwalifikacje i liczący się dorobek przyniosły Jej tytuły naukowe docenta /1954/ i profesora nadzwyczajnego /1961/ a także zaszczytny tytuł środowiska, z którym była związana: członkostwo honorowe Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Z archiwami rozstała się dawno, ale nadal były Jej bliskie, zwłaszcza Archiwum Główne. Widowało się Ją w czytelni i bibliotece, brała udział w życiu naukowym Archiwum, była mile widzianym gościem pokoi biurowych i pracowni. Osłabiona postępującą chorobą nie mogła uczestniczyć w jubileuszu 175-lecia Archiwum Głównego w grudniu 1983 r., ale napisała z tej okazji słowa, które wyrażały cały Jej stosunek do tej instytucji: "Choć od tego miejsca 28-letniej mej pracy oddaliły mnie nieprzyjemne okoliczności, nigdy nie przestało ono być najbliższym memu sercu. Każde z nim zetknięcie, każda sposobność poownego przyłożenia ręki do udostępnienia jego skarbów były dla mnie radością i podniesieniem na duchu. Każda publikacja udostępniająca jego zasoby była dla mnie ważnym wydarzeniem, a zetknięcie z tymi, którzy nad zasobami archiwalnymi pracują - jakby powrotem do młodości".

Cechowała Ją wielka, posunięta do uroczego zakłopotania i niesmiałości skromność, takt i głęboka kultura, za którą stało bogate życie duchowe. A także dobroć serca, uczynność i życzliwość, z której korzystało tak wielu.

Pożegnaliśmy Profesor Karwasieńską w chłodne listopadowe południe na Cmentarzu Czerniakowskim w Warszawie. Ci, którzy się z nią stykali, zachowują w pamięci Jej charakterystyczną sylwetkę i skupiony wyraz Jej twarzy, rozświetlony spojrzeniem mądrych oczu zza grubych szkielek. A wielu jeszcze długo będzie korzystać z dorobku Jej pracy jako archiwisty, badacza polskiego średniowiecza, źródłoznawcy i wydawcy źródeł.

Stefan Krzysztof Kuczyński

Magdalena Kunicka-Wyrzykowska

1946 - 1985

Dnia 7 listopada 1985 r. zmarła; ur. 11 VIII 1946 r. w Warszawie; mgr Magdalena Kunicka-Wyrzykowska, starszy specjalista w Archiwum Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce - Instytutu Pamięci Narodowej.

Studia historyczne ukończyła w Uniwersytecie Warszawskim w 1970 r. i zgodnie z niemcoznawczymi zainteresowaniami rozpoczęła pracę w Głównej Komisji BZHW.

Zdolna i pracowita szybko awansowała, stale podnosząc swe kwalifikacje. Specjalizowała się w opracowywaniu dokumentacji mechanicznej i w pracy tej zdobyła dużą wiedzę praktyczną, którą wzbogaciła studiami, kończąc w 1977 r. Podyplomowe Studium Archiwistyki w Instytucie Historii UW.

Jako wysoko ceniony znawca dokumentacji okresu okupacji hitlerowskiej; w 1976 r. objęła obowiązki Kierownika referatu dokumentacji mechanicznej, w którym szkoliła młodszych pracowników i doskonaliła swój własny warsztat.

Nie poprzestawała na zainteresowaniach tylko archiwalnych i podejmowała też prace badawcze. Opublikowała następujące prace:

- Informator o zawartości fotokopii i mikrofilmów otrzymanych z Czechosłowacji w latach 1966-1967. GKBZHW. Informacja Wewnętrzna Nr 23, Warszawa 1973.

- Informator o zawartości fotokopii i mikrofilmów otrzymanych z Niemieckiej Republiki Demokratycznej w latach 1966-1973. GKBZHW. Informacja Wewnętrzna Nr 31, Warszawa 1974.

- Obozy hitlerowskie na ziemiach polskich 1939-1945. Informator encyklopedyczny. Zespół autorsko-redakcyjny: Czesław Pilichowski /przewodniczący/, Zofia Tokarz /sekretnarz/, Jolanta Adamska, Magdalena Kunicka-Wyrzykowska, Kazimierz Leszczyński

ski, Halina Maj-Popek, Maria Motyl, Jan Laskowski, Józef Frieske /bibliografia/. PWN. Warszawa 1979.

- Bartniczak Mieczysław: Grądy i Komorowo 1941-1944.

Z dziejów Stalagów 324 i 333 Ostrów Mazowiecka. Wyd. MON. Warszawa 1978. Recenzja. Biuletyn GKBZHWP t. XXIX z 1979.

- Kalendarium Obozu Płaszowskiego 1942-1945. Biuletyn GKBZHWP t. XXXI z 1982.

Der Stroop - Bericht - Die Geschichte eines Dokumentes des Verbrechens. "Die Vergangenheit mahnt! - Zum 40. Jahrestag des Aufstandes im Warschauer Getto". Friedrich Ebert Stiftung. Bonn 1983, s. 276-291.

Za całokształt działalności została odznaczona Brązowym i Złotym Krzyżem Zasługi oraz odznakami: Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej, Za Zasługi dla Archiwistyki i Zasłużonego Działacza Kultury.

Była człowiekiem o wielkiej kulturze osobistej i o pogodnym, życzliwym usposobieniu, którym pozyskiwała sobie przyjaciół i oddanych ludzi. Była ceniona i lubiana w bliższym i dalszym otoczeniu, a serdeczność okazywaną Jej przez ludzi ceniła sobie bardzo wysoko.

Śmierć Magdaleny jest bolesną stratą dla Głównej Komisji BZHWP - Instytutu Pamięci Narodowej, dla służby archiwalnej i dla najbliższych współpracowników, którzy zachowają Ją w żywej i serdecznej pamięci.

Maria Bukowska

Stanisława Poprawska

1909 - 1985

W dniu 17 stycznia 1985 r. zmarła w Mysłowicach dr Stanisława Poprawska z domu Cakus, długoletni pracownik Archiwum Państwowego w Katowicach.

Urodziła się 11 kwietnia 1909 r. w Wieluniu, tam też w 1929 r. ukończyła gimnazjum żeńskie. Po rocznej pracy w miejscowej piekarni mechanicznej na stanowisku kierownika przeniosła się do Warszawy, by na Uniwersytecie Warszawskim studiować historię. Dyplom magistra filozofii uzyskała w 1934 r. Następnie odbyła praktykę szkolną w Państwowym Gimnazjum Żeńskim im. Marii Curie-Skłodowskiej w Warszawie. W Warszawie ukończyła także Roczne Studium Pedagogiczne na Uniwersytecie. W 1938 r. uczęszczała na 3-miesięczny kurs archiwalny zorganizowany w Archiwum Akt Dawnych. W latach 1936-1939 była zatrudniona kolejno w Biurze Ankietowym Koła Socjologii Pozytywnej Studentów Uniwersytetu, Wydziale Opieki Społecznej Zarządu m.st. Warszawy i Zarządzie Głównym Warszawskiego Towarzystwa Medycyny Zapobiegawczej.

W 1946 r. otrzymała dyplom nauczyciela szkół średnich uprawniający do nauczania historii. W roku szkolnym 1947/1948 była nauczycielką w Państwowym Liceum Spółdzielczym w Katowicach, skąd za namową dra Michała Antonowa, ówczesnego kierownika Archiwum Państwowego w Katowicach, przeniosła się od 1 września 1948 r. do Archiwum. Pracowała jako archiwista, kustosz a od 1964 r. adiunkt naukowo-badawczy, pełniąc równocześnie funkcję kierownika oddziału. Pracę archiwalną wykonywała z wielkim zaangażowaniem, gdyż odpowiadała ona w pełni Jej zainteresowaniom. Stopień doktora nauk humanistycznych uzyskała w 1972 r. na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach na podstawie pracy omawiającej kancelarię górnośląskich przedsiębiorstw przemysłowych w okre-

sie do 1945 r. Była okresowo przewodniczącą Komisji Oceny Materiałów Archiwalnych i sekretarzem Komisji Metodycznej Archiwum oraz członkiem Centralnej Komisji Metodycznej. Od kwietnia 1971 r. do kwietnia 1972 r. sprawowała funkcję przewodniczącej Oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w Katowicach. Ogłosiła drukiem kilkanaście prac, częściowo jako współautorka. W 1979 r. przeszła na emeryturę. Pracowała jednak nadal w katowickim Archiwum w niepełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku kustosa.

Została odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznaką Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego oraz Odznakami honorowymi: Za Zasługi dla Archiwistyki i Zasłużony Działacz Kultury.

Pozostanie długo w pamięci tych, którzy ją znali i z nią współpracowali.

Została pochowana na cmentarzu w Wieluniu.

Irena Pampuch